

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ได้รับรางวัลพระราชทาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย ผู้วิจัยขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรียงตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิด หลักการ และทฤษฎีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 1.2 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 1.3 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 1.4 หลักในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
2. นโยบายการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ
3. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา
 - 3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
 - 3.2 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน
 - 3.3 ขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 3.4 ประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตร
4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
 - 4.1 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา
 - 4.2 ความหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา
 - 4.3 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา
 - 4.4 ประเภทของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา
 - 4.5 กระบวนการในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา
 - 4.6 การเขียนโครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาของโรงเรียนศรีสงครามวิทยาและโรงเรียนเลยพิทยาคม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด หลักการ และทฤษฎีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การศึกษาเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ และการเรียนรู้ที่ดีที่สุดได้แก่ การเรียนรู้ด้วยการกระทำ (Johndue, 1963) จากแนวคิดดังกล่าวทำให้นักการศึกษาทั่วโลก ยอมรับและนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรม ให้มากขึ้น แต่การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการกระทำจนมีความรู้และ ประสบการณ์นั้น หากจัดเฉพาะในชั้นเรียนแล้วย่อมไม่เพียงพอที่จะพัฒนาผู้เรียนให้สมบูรณ์ ทุกด้านได้ ทั้งนี้เพราะว่าการเรียนการสอนในชั้นเรียนมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น เวลาเรียน จำนวน นักเรียน และระดับความพร้อมของนักเรียน เป็นต้น ดังนั้น ครูจึงควรมหาโอกาสจัดกิจกรรมพิเศษ นอกเวลาเรียนเพิ่มขึ้นมาอีก เพื่อให้นักเรียนมีเวลาทำกิจกรรมให้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การ จัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการสนองความต้องการตามความถนัดและความสามารถของนักเรียนได้เป็นอย่างดี กิจกรรมพิเศษนอกเวลาเรียนที่ว่านี้ก็คือ กิจกรรมเสริมหลักสูตร นั่นเอง

1.1 ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

คำว่า " กิจกรรมเสริมหลักสูตร " มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปทั้งภาษาไทยและภาษา ต่างประเทศ เช่น

1. กิจกรรมนอกหลักสูตร (Extra curricular Activities)
2. กิจกรรมร่วมหลักสูตร (Co-Curricular Activities)
3. กิจกรรมพิเศษ (Extra Activities)
4. กิจกรรมกึ่งหลักสูตร (Semicurricular Activities)
5. กิจกรรมครูและนักเรียน (Teacher Student Activities)
6. กิจกรรมพัฒนาการ (Deverlopmental Activities)
7. กิจกรรมชีวิตในโรงเรียน (School - Life Activities)
8. กิจกรรมโรงเรียนเชิงสร้างสรรค์ (Creative School Activities)
9. หลักสูตรที่สาม (The Third Curricular)
10. กิจกรรมกลุ่ม (Group Activities)
11. กิจกรรมนักเรียน (Student Activities)

12. กิจกรรมริเริ่ม (Initiatory Activities)
13. กิจกรรมคณะ (Campus - Activities)
14. กิจกรรมหลักสูตรพิเศษ (Special Curricular Activities)

แม้ว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรจะเรียกชื่อต่างกั้ดงกล่าวข้างต้น แต่ในด้านความหมายนั้นไม่ได้แตกต่างกัน ซึ่งนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้

จาร์ก อะยะวงส์ (2506) ให้ความหมายไว้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ที่นอกเหนือไปจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน และเป็นกิจกรรมที่ให้ประโยชน์และคุณค่าในด้านการศึกษา

นาฏเฉลียว สุมาวงศ์ (2507) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมนอกหลักสูตรว่า หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ต่าง ๆ ทั้งที่สืบเนื่องและไม่สืบเนื่องกับหลักสูตร แต่โรงเรียนมีจุดมุ่งหมายในการจัดเพื่อพัฒนาเด็กให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษา

จันทร์ ชุมเมืองปักษ์ (2508) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแห่งการเรียนการสอนที่มีความสำคัญทำให้ประสบการณ์ชีวิตประจำวันของผู้เรียนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุรินทร์ สรศิริ (2509) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า กิจกรรมร่วมหลักสูตร คือ กิจกรรมในการเรียนทั้งหลายที่มุ่งเอานักเรียนเป็นหลัก เพราะว่ากิจกรรมร่วมหลักสูตรที่นักเรียนร่วมจัดทำนั้น นักเรียนเป็นผู้เลือกจัดทำกิจกรรมเองและมีส่วนรับผิดชอบในการวางแผนและการดำเนินงานนั้นอีกด้วย กิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นไม่ค่อยเป็นทางการนัก ถึงแม้ว่า จะจัดไว้ในเวลาเรียนก็ตาม

ภิญโญ สาร (2516) ได้ให้ความหมายไว้ว่ากิจกรรมนักเรียนหมายถึง บรรดากิจกรรมประกอบหรือนอกหลักสูตรทั้งหลาย ที่ให้การศึกษาแก่นักเรียนนอกห้องเรียน (Extra-Class Activities)

อรวรรณ เวทยะเวทิน (2519) ได้อธิบายความหมายของกิจกรรมนักเรียน โดยสรุปว่า ครั้งแรกเราเรียกกิจกรรมนักเรียนว่า " กิจกรรมนอกหลักสูตร " ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Extra Curricular Activities หมายถึงกิจกรรมที่นักเรียนเป็นผู้จัดดำเนินการ โดยใช้เวลานอกเวลาเรียน แต่เนื่องจากมีบางโรงเรียนได้เข้าไปเกี่ยวข้องอยู่มากโดยช่วยเหลือให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยดี โรงเรียนบางแห่งจัดกิจกรรมไว้ในเวลาเรียน บางแห่งจัดไว้นอกเวลาเรียน จึงเรียกกิจกรรมนี้ใหม่ว่า " กิจกรรมเสริมหลักสูตร " ปัจจุบันนี้กิจกรรมเสริมหลักสูตรได้เข้ามามีบทบาทในการเรียน การสอนมากขึ้น มีส่วนช่วยให้การเรียนในชั้นเรียนดีขึ้นและช่วยเพิ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนช่วยส่งเสริมความสนใจของนักเรียนได้ดี จึงได้มีคำใหม่มาใช้เรียกกิจกรรมเสริมหลักสูตรนี้ใหม่ว่า " กิจกรรมนักเรียน " (Student Activities) ดังนั้นกิจกรรมนักเรียน จึงหมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนและทางโรงเรียนร่วมกันจัดขึ้น เพื่อเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่เด็กในด้านสติปัญญา ทักษะ เจตคติ อารมณ์ และทางสังคม เป็นการเตรียมคนให้เป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติในอนาคต กิจกรรมเหล่านี้จัดในรูปของชุมนุมต่าง ๆ ซึ่งจะอยู่นอกหรือในเวลาเรียนก็ได้ ทั้งนี้ก็แล้วแต่ความเหมาะสมและความเห็นของผู้บริหารโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษานั้น ๆ

สมบูรณ์ ทับทิมไทย (2522) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมนักเรียน หมายถึง บรรดา กิจกรรมประกอบ หรือเสริมหลักสูตรทั้งหลายที่จัดขึ้นโดยนักเรียนสมัครใจที่จะเข้าร่วมและดำเนินการเองทั้งในและนอกโรงเรียน โดยความเห็นชอบและสนับสนุนจากโรงเรียนไม่มีการให้หน่วยกิตหรือคะแนนใด ๆ อันที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2526) ได้กล่าวถึงกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ว่า เดิมเราเรียกว่า " กิจกรรมนอกหลักสูตร " (Extra Curricular Activities) " กิจกรรมร่วมหลักสูตร " (Co-Curricular Activities) ในปัจจุบันเรียกว่า " กิจกรรมนักเรียน " (Student Activities) ซึ่งหมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนนอกเหนือไปจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนในหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อสนองความสนใจ และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ อุปนิสัยของนักเรียนให้เหมาะสมกับสังคมประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

สำหรับนักการศึกษาต่างประเทศ ได้กล่าวถึงความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้

ทอมสกินส์ (Tomskins, 1950) กล่าวว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นประสบการณ์ที่ดี เป็นส่วนส่งเสริมการเรียนการสอนตามประมวลการเรียนในหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้เด็ก เจริญงอกงามทุกด้าน ดำรงตนเป็นพลเมืองดี สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้

เฟรดเดอริก (Frederick, 1959) ได้ให้นิยามการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยนักเรียนสมัครใจที่จะเข้าร่วมดำเนินการเอง โดยความเห็นชอบและ สนับสนุนจากคณาจารย์ ไม่มีการให้หน่วยกิตหรือคะแนนใด ๆ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเลื่อนชั้นหรือ สำเร็จการศึกษา

ไฮป (Hope, 1968) ได้กล่าวถึงกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า หมายถึง โปรแกรมของ วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะช่วยให้นักศึกษาทั้งเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มได้มี ส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในชุมนุมทางวิชาการ กล่าวคือให้มีการจัดสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อสนองความ ต้องการความใฝ่ฝันในมหาวิทยาลัย ความเจริญงอกงามของนักศึกษาในทางสติปัญญาส่วนตัว จิตวิทยาสังคมและร่างกาย โดยช่วยให้นักศึกษาได้ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของ ตนเองและสังคม

เฮอริเบอร์ต (Herbert, 1969) กล่าวไว้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ อยู่ภายใต้การแนะนำที่ถูกต้อง และอยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา โดย กิจกรรมนั้นไม่มีการให้คะแนนเข้ามาเกี่ยวข้อง

จามิแอส (Jamias, 1969) กล่าวว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง การจัดองค์การ เพื่อเตรียมเปิดโอกาสในการเสริมประสบการณ์พิเศษ สร้างความสัมพันธ์มูลฐาน และเป็นที่ฝึก ประชาธิปไตย ซึ่งนักเรียนจะได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงการเป็นประชาธิปไตยที่ดีในอนาคต สร้างนิสัยที่มี คุณค่าเจตคติที่ดี นำสรรเสริญและอุดมคติที่ถูกต้อง

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้คำนิยามการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ว่า เป็นโปรแกรม และการจัดดำเนินงาน ซึ่งนักเรียนนักศึกษาหรือสถาบันทางการศึกษาจัดทำขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างความสนุกสนาน เพิ่มพูนความรู้ ให้โอกาสแสดงความสนใจความสามารถ ไม่มีการให้ หน่วยกิต ต้องจัดหาเงินเพื่อดำเนินการเองและอยู่ภายใต้การควบคุมของสถาบันการศึกษา

จากความหมายของคำว่า " กิจกรรมเสริมหลักสูตร " ที่นักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ให้ไว้ พอสรุปได้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากกิจกรรมการเรียนการสอนปกติในชั้นเรียน โดยนักเรียนมีส่วนร่วมดำเนินการภายใต้ การดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมและอยู่ภายใต้การควบคุมของสถานศึกษา กิจกรรมเหล่านี้ไม่มีการให้หน่วยกิต เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองตอบความต้องการตามความถนัดและความสามารถของนักเรียน ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนตามประมวลในหลักสูตรให้สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ไม่ใช่การจัดกิจกรรมที่มุ่งสอนเนื้อหาสาระเป็นสำคัญ แต่เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและพัฒนานิสัยอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความสามารถความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ จึงมีผู้ให้ความสำคัญของการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้

พัชรา จันทร์ประเสริฐ (2512) กล่าวว่า การให้การศึกษาแก่เด็ก เพื่อต้องการให้เด็กพัฒนาตนเองทุกด้าน ทางโรงเรียนควรคำนึงถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนด้วย เพราะเนื้อหาวิชาทุกแขนงต่างมีความสำคัญยิ่ง แต่จะให้ผลสมเจตนารมณ์และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีต้องอาศัยกิจกรรมเสริมหลักสูตรมาประกอบด้วย

วันนอร์ มะทา (2523) ได้กล่าวถึงความจำเป็น ที่ต้องจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ดังนี้

1. เพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตวิทยาของนักเรียน
2. สามารถดึงเอาความสนใจความสามารถพิเศษและความกระตือรือร้นของนักเรียนให้แสดงออกมาได้
3. ช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและตนเอง
4. เป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียน และนักเรียนกับครูอาจารย์
5. ช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำของเด็กได้ดีกว่าการเรียนในชั้น

เสนีย์ พิทักษ์อรณพ (2525) ยังได้กล่าวเสริมอีกว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษา โรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนได้แสดงความสนใจความถนัดตามธรรมชาติอันแท้จริง กิจกรรมเสริมหลักสูตรนับว่าเป็นเครื่องมือช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตนเองในการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักหน้าที่ มีความรับผิดชอบ และเสียสละเพื่อส่วนรวม ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในระบบประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังเป็น การสร้างเสริมประสบการณ์ตามความแตกต่างของนักเรียนเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพอันพึงประสงค์

ใจจริง บุญเรืองรอด (2536) ได้สรุปความคิดเห็นของนักการศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญ ของกิจกรรมร่วมหลักสูตรไว้ดังนี้

1. กิจกรรมร่วมหลักสูตรเป็นเครื่องส่งเสริมนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น
 - 1.1 ส่งเสริมและขยายความสนใจของนักเรียนแต่ละคนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
 - 1.2 ส่งเสริมความเป็นผู้นำ รวมทั้งให้มีความรับผิดชอบต่องานที่ตนรับไป
 - 1.3 ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในหมู่เรียน
 - 1.4 ส่งเสริมสุขภาพทางกายและทางจิต และยังเป็น การส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วย
 - 1.5 ส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม ช่วยให้นักเรียนรู้จักติดต่อสมาคมกับผู้อื่นได้ อย่างดี
 - 1.6 ส่งเสริมความเป็นอยู่แบบประชาธิปไตย
 - 1.7 ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์

2. กิจกรรมร่วมหลักสูตรส่งเสริมการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรให้สมบูรณ์ขึ้น กล่าวคือ

- 2.1 กิจกรรมร่วมหลักสูตร เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลองหรือสำรวจความสามารถ ความถนัด ตลอดจนความสนใจของตัวเอง
- 2.2 กิจกรรมร่วมหลักสูตร เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เคยเรียนมาจากห้องเรียน เป็นการช่วยให้นักเรียนรู้สึกว่สิ่งที่ตนได้เรียนมานั้นมีความหมายขึ้นและทำให้สนใจในสิ่งที่ตนเรียนมากขึ้น
- 2.3 กิจกรรมร่วมหลักสูตร เปิดโอกาสให้ครูได้แนะแนวให้แก่นักเรียนซึ่งมีความสนใจร่วมกันได้เป็นอย่างดี

3. กิจกรรมร่วมหลักสูตรช่วยเหลือในการบริหารงานของโรงเรียน กล่าวคือ

3.1 กิจกรรมร่วมหลักสูตรก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างครู นักเรียนและบุคคลอื่นในโรงเรียน ทุกคนมีโอกาสได้ทำงานร่วมกัน

3.2 ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน

3.3 ช่วยในการควบคุมความประพฤติของนักเรียนได้ส่วนหนึ่ง

4. กิจกรรมร่วมหลักสูตร มีส่วนช่วยเหลือชุมชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการปลูกเสื่อ กิจกรรมเกี่ยวกับการสังคมนาฬิกา เป็นต้น

5. กิจกรรมร่วมหลักสูตรส่งเสริมความมุ่งหมายของการศึกษาแผนปัจจุบัน ได้แก่

5.1 ส่งเสริมการมีวินัยด้วยตนเอง

5.2 ส่งเสริมสามัคคีจิต

5.3 ส่งเสริมความเป็นอยู่แบบประชาธิปไตย

5.4 ส่งเสริมความรับผิดชอบ ฯลฯ

วาริ ธีระจิตร (2530) ได้กล่าวว่า กิจกรรม มีความสำคัญต่อการเรียนรู้หลายประการ ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมช่วยสร้างความสนใจของเด็ก
2. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
3. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
4. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
5. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว
7. กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
8. กิจกรรมช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
9. กิจกรรมจะช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง
10. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็ก
11. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ
12. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
13. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในบทเรียน
14. กิจกรรมจะส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ
15. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความทราบซึ่ง ความงามในเรื่องต่าง ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2533) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมไว้ในคู่มือการจัดกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ว่า เนื่องจาก ผู้เรียนมีธรรมชาติที่ต้องการจะอยู่รวมกันอยู่แล้ว และกลุ่มนั้นมักจะประกอบด้วย สมาชิกที่มีความสนใจที่ใกล้เคียงกัน โรงเรียนจึงควรใช้การรวมกลุ่มและหลังจากการรวมกลุ่มนั้นไปในทางสร้างสรรค์ และมีจุดหมาย โดยอาศัยกิจกรรมเป็นเครื่องมือการจัดให้มีกิจกรรมที่สนใจร่วมกันจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนหลายประการ เช่น

1. ได้ค้นพบความสนใจและความถนัดที่แท้จริงของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง
2. ได้ค้นพบว่าตนเองเหมาะสมกับบทบาทใดในกลุ่ม และยอมรับในบทบาทใดในกลุ่ม และยอมรับบทบาทนั้น
3. ทำให้รักและผูกพันกับโรงเรียน รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
4. ฝึกนิสัยที่ดีของการอยู่ในสังคม เช่น การยอมรับผู้อื่น ความอดทน และการถนอมน้ำใจกัน

นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2528) ยังได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องมีการจัดกิจกรรม คือ

1. ความต้องการทางด้านจิตวิทยา มุ่งผลต่อความต้องการปลดปล่อยความเหงาและเดี๋ยวเดียวดาย ต้องการความรัก ฝึกฝนทักษะ ฯลฯ
2. ดึงเอาความสนใจ ความกระตือรือร้นของเยาวชนให้ปรากฏออกมา โดยสามารถที่จะทำให้เยาวชนเห็นเป้าหมายของตนที่บรรลุผลได้
3. ใช้เวลาว่างให้มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ โดยไม่ตั้งตนเป็นผู้ต่อต้านสังคมหรือประพฤติผิดทางสังคม โดยพบกับบุคคลซึ่งมีความสนใจเหมือน ๆ กัน และกิจกรรมบางประเภททำให้เยาวชนได้พบสิ่งที่มีค่าต่อชีวิตภายหลัง
4. สร้างมิตรภาพระหว่างเยาวชนด้วยกัน และระหว่างเยาวชนกับครูอาจารย์ ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น
5. พัฒนาความเป็นผู้นำโดยการพัฒนาตนเองต่อบุคลิกภาพและด้านจิตใจ ซึ่งมักมีอารมณ์อ่อนไหว นอกจากนี้ยังพัฒนา กลุ่มสังคม ไปพร้อมกันในเวลาเดียวกัน

ชานนอน (Shannon, 1949) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรจะได้รับการพิจารณาว่าเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงเมื่อมีการจัดทำหลักสูตรเพื่อเป็นที่ยอมรับว่าการจัดการศึกษานั้นสามารถจะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนได้ กิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงมีบทบาทในเรื่องนี้ยิ่งกว่าการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองไปตามแนวทางที่พึงปรารถนา

บลาวด์ และ คลาสมิเออร์ (Blount and Klausmeier, 1968) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จะช่วยให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาความเป็นผู้นำ รู้จักเคารพนับถือผู้อื่นและตนเอง มีสุขภาพดี มีความสุข มีทักษะในการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย มีอารมณ์ที่มั่นคง สร้างค่านิยมที่เหมาะสม สร้างสัมพันธภาพกับคนในวัยเดียวกันหรือวัยแก่กว่าได้ อีกทั้งช่วยให้ได้มีโอกาสร่วมทำงานกับเพื่อนเรียน ครู อาจารย์ และบุคคลต่าง ๆ ในชุมชนและสามารถดำรงตนได้อย่างมีความสุข

จากคุณค่าและประโยชน์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบัน เพราะการจัดการศึกษาที่ดีนั้นจะต้องจัดกิจกรรมให้สนองตอบความต้องการของผู้เรียนและสังคมให้มากที่สุด ซึ่งหากจัดเฉพาะกิจกรรมในหลักสูตรย่อมเป็นการไม่เพียงพอ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดในเรื่องเนื้อหาวิชา เวลาเรียน ในส่วนเหล่านี้กิจกรรมเสริมหลักสูตรสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ นอกจากนั้น กิจกรรมเสริมหลักสูตรยังช่วยส่งเสริมให้หลักสูตรบรรลุจุดหมายอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนทุกสถานศึกษา

1.3 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านทั้งของไทยและต่างประเทศได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้อย่างสอดคล้องกัน เช่น

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2517) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมนักเรียน ไว้ดังนี้

1. เพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตวิทยาของนักเรียนซึ่งต้องการการยอมรับของบุคคลในวัยเดียวกัน การเป็นสมาชิกของกลุ่ม ความสำเร็จ และการยกย่องชมเชย

2. เพื่อให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถพิเศษ ความถนัดและความสนใจของตนเอง
3. เพื่อให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม
4. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียนเอง
5. เพื่อก่อให้เกิดวินัยที่ดี ส่งเสริมให้เคารพกฎข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคม
6. เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ
7. เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองดีของชาติ
8. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านบุคลิกภาพ มีความรับผิดชอบและรู้จักเคารพบุคคลอื่น
9. เพื่อช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและบรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง
10. เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรให้ดีขึ้น
11. เพื่อทำให้เด็กมีความสมบูรณ์ทั้งกายและใจ
12. เพื่อเตรียมตัวเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว

ระดับ นิลพังกา (2524) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมร่วมหลักสูตร

ไว้ดังนี้

1. เพื่อสนองความต้องการทางจิตวิทยา
2. เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้ดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย
3. เพื่อเสริมสร้างการรู้จักนำตนเองและบังคับตนเองได้
4. เพื่อสำรวจพัฒนาความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล
5. เพื่ออบรมและสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดี มีศีลธรรมดี
6. เพื่อชักจูงและแนะนำเด็ก ให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
7. เพื่อให้เด็กสนใจกับกิจกรรมของโรงเรียนให้มากขึ้น
8. เพื่อช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอย่าง

แท้จริง

9. เพื่อก่อให้เกิดวินัยที่ดี ส่งเสริมให้เคารพข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคมที่ตนอยู่และวาง

ตนดีในสังคม

10. เพื่อสั่งสอนให้มีการร่วมมือกันในสังคม
11. ในด้านการปรับตัวของนักเรียน ทำให้รู้จักวิธีทำงานเป็นกลุ่ม
12. เพื่อทำให้เด็กมีความสมบูรณ์ ทั้งทางกายและทางใจ
13. เพื่อเตรียมตัวเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว

แมคคาวน์ (Mckown, 1952) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจและปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
2. เพื่อฝึกฝนนักเรียนให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย
3. เพื่อเป็นการสำรวจและพัฒนาความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล
4. เพื่อเป็นการรื้อและสร้างเสริมความสนใจแก่นักเรียน
5. เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนรักสถานศึกษาและมีชีวิตดี

จากจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า นักการศึกษาที่มีความเห็นที่สอดคล้องกัน ซึ่งพอสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีจุดมุ่งหมาย เพื่อช่วยให้นักเรียน เรียนรู้ได้กว้างขวางขึ้น มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม และเพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบ ทั้งยังรู้ค่าของการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

1.4 หลักในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

เมื่อได้พิจารณาถึงความสำคัญ ความจำเป็น และจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแล้ว การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วย

สุจริต เพียรชอบ (2525) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญที่ควรพิจารณาในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดังนี้คือ

1. ความคิดริเริ่มหรือการรวมกลุ่มของนักเรียนที่จะจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรขึ้นนั้น ควรจะมาจากตัวนักเรียนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง ครูไม่ควรเป็นผู้สั่งการหรือพยายามจัดขึ้นเองโดยที่นักเรียนยังไม่พร้อมหรือไม่ความปรารถนาที่จะทำกิจกรรม
2. ผู้บริหาร อาจารย์ และครูที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่า นักเรียนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของโรงเรียนมีภาระที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มที่ นักเรียนควรมีสิทธิเสรีภาพในการคิดการทำกิจกรรม และในขณะเดียวกันก็มีหน้าที่ฝึกฝนตนเองในการทำกิจกรรมต่างๆ โรงเรียนจึงควรจัดบรรยากาศและเตรียมตัวนักเรียนไปในวิถีทางที่เป็นประชาธิปไตย

3. การร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียนควรเป็นไปด้วยความสมัครใจนักเรียนควรมีเสรีภาพในการเข้าเป็นสมาชิกชุมนุมกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่มีการบังคับ อย่างไรก็ตามโรงเรียนไม่ควรปล่อยให้ นักเรียนร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรมากเกินไปควรเป็นสมาชิกชุมนุมภาคการศึกษาละ 1 ชุมนุมเท่านั้น แต่ถ้านักเรียนมีความสนใจมาก ก็อาจอนุญาตให้เป็นสมาชิกของชุมนุมได้ไม่เกิน 2 ชุมนุม

4. โรงเรียนควรจะเป็นผู้ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น จัดครูที่ปรึกษาที่เหมาะสม สถานที่อุปกรณ์และงบประมาณเท่าที่จะจัดให้ได้

5. กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นควรสอดคล้องกับ ปรัชญา และนโยบายและไม่ขัดกับกฎหมายของบ้านเมือง วัฒนธรรมและขนบประเพณีอันดีงาม

6. การจัดกิจกรรมนั้นควรเริ่มจากกิจกรรมเล็ก ๆ ไปสู่กิจกรรมใหญ่ตามที่โรงเรียนสะดวก ทั้งนี้เพื่อจะได้จัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรจัดกิจกรรมที่นักเรียนมีความสนใจอย่างแท้จริงเป็นการสนองความสนใจและความถนัดของนักเรียน โปรแกรมและกิจกรรมที่จัดขึ้นควรเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เพื่อนักเรียนจะได้รับประโยชน์จากกิจกรรมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

7. เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมควรเหมาะสม ควรจัดนอกเวลาเรียนอาจจะเป็นระหว่างพักรับประทานอาหารกลางวัน ตอนเย็น หรือในวันหยุด ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เสียเวลาเรียน ครูไม่ควรให้นักเรียนขาดเรียนเพื่อไปทำกิจกรรม แต่ถ้าหากมีความจำเป็นที่จะต้องจัดในเวลาเรียนบ้าง ก็ควรให้นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

8. อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและความถนัดในกิจกรรมที่ตนจะให้คำปรึกษา มีบุคลิกภาพดี หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเองกับนักเรียนสามารถทำงานร่วมกับนักเรียน มีความเป็นนักประชาธิปไตย ตลอดจนเสียสละเวลาที่จะอยู่ร่วมกิจกรรมกับนักเรียนได้

9. โรงเรียนควรวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นอย่างดี มีโครงการทั้งระยะสั้นและระยะยาวแต่ละชุมนุมอาจารย์ที่ปรึกษาควรจะได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้วางแผนร่วมกัน ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตาม และความเป็นนักประชาธิปไตย

10. กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในแต่ละชุมนุม ควรนำเสนอเป็นประโยชน์แก่สมาชิก และควรจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

11. เกี่ยวกับการเงินของชุมนุมนั้น ควรดำเนินการอย่างรัดกุมใช้จ่ายให้เหมาะสม ยึดนโยบายประหยัดเป็นสำคัญ ควรมีบัญชีรายรับรายจ่ายไว้เป็นหลักฐาน และให้มวลสมาชิกได้รับรู้เรื่องการใช้จ่ายของชุมนุมด้วย

12. แต่ละชุมนุมควรมีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อจะได้ทราบว่าในปีหนึ่ง ๆ หรือในภาคการศึกษาหนึ่ง ๆ ได้จัดกิจกรรมใดขึ้นบ้างได้ผลอย่างไรและนำผลที่ได้จากการประเมินมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานของชุมนุมให้ดีขึ้น

วินเนอร์ มะทา (2523) ได้กล่าวถึงหลักในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้

1. โครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรเปิดโอกาสให้นักเรียนดำเนินงานเอง
2. นักเรียนต้องเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ
3. ผู้เป็นสมาชิกกิจกรรมต้องเป็นนักเรียนในสถาบันการศึกษานั้น
4. การจัดกิจกรรมต้องมุ่งพัฒนาตัวนักเรียนเป็นหลักสำคัญ
5. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรมีความสำคัญเท่ากับการจัดการเรียนการสอน
6. ควรจัดให้มีการแนะแนวในการจัดกิจกรรม
7. กิจกรรมที่จัดควรคำนึงถึงความเหมาะสมของสถานศึกษาและสภาพสังคม
8. ควรจัดงบประมาณให้เหมาะสมกับกิจกรรมแต่ละประเภท
9. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรสอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียน
10. การจัดกิจกรรมควรเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อม
11. สถานศึกษาต้องให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรม
12. ควรมีการจัดการแนะนำและควบคุมการใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมอย่างละเอียด
13. ควรยอมรับให้สังคมภายนอกเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือในการจัดกิจกรรม
14. ควรมีการประเมินผลการจัดกิจกรรม

นอกจากนั้น กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2533) ได้กล่าวถึงหลักการจัดระเบียบงานกิจกรรมนักเรียน ไว้ดังนี้

1. โครงการกิจกรรมนักเรียนทั้งหมด ตลอดจนกิจกรรมแต่ละอย่างของนักเรียนควรมีการกำหนดความหมายและความมุ่งหมายไว้ให้ชัดเจนและเขียนไว้ให้เป็นหลักฐาน
2. แต่ละกิจกรรมที่จัดควรมีครูที่มีความสนใจและมีความรู้ความสามารถเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา
3. ควรเขียนคำอธิบายบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียนไว้ให้ชัดเจนและเขียนโครงการพัฒนาครูที่ปรึกษากิจกรรมไว้ให้ปรากฏเพื่อช่วยในการพัฒนาความสามารถในการเป็นที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียนให้มากขึ้น

4. ควรมีการเขียนคำอธิบายบทบาทหน้าที่ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรมไว้ให้ชัดเจน และควรมีโครงการอบรมนักเรียนที่เป็นเจ้าหน้าที่เหล่านี้เพื่อช่วยให้มีความสามารถเพิ่มขึ้นในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

5. การประชุมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในโครงการกิจกรรมนักเรียนควรมีการวางแผนกันเป็นอย่างดี

6. โครงการกิจกรรมนักเรียนทั้งหมดที่เขียนไว้อย่างสมบูรณ์ควรจะแจกจ่ายให้ถึงมือนักเรียนทั้งหลาย และถึงส่วนงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเสียตั้งแต่ในตอนต้นปีการศึกษาของทุกปี

7. โรงเรียนควรมีผู้อำนวยการด้านกิจกรรมนักเรียนคนหนึ่ง และควรมีคณะกรรมการที่ปรึกษาสำหรับโครงการทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยทั้งฝ่ายครูและนักเรียนเข้าร่วมเป็นกรรมการ

จูลี สียากาศ (กรมสามัญศึกษา, 2525) ได้ให้แนวคิดในการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

1. ควรให้นักเรียนเลือกเข้ากิจกรรมด้วยความถนัดตามความสนใจไม่เป็นการบังคับ
2. ไม่ควรนำคะแนนมาใช้ในการประเมินผล แต่ควรเน้นคุณค่า สนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นประโยชน์

3. การจัดกิจกรรมควรเป็นเรื่องของนักเรียน โดยเน้นแบบ "นักเรียนเป็นศูนย์กลาง" (Student center) ควรให้เด็กจัดการเอง วางแผนเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา

4. กิจกรรมทุกประเภทต้องมีกติกา มีระเบียบ และข้อบังคับ เพื่อเป็นแนวทางให้เด็กดำเนินการอย่างถูกต้อง

5. เทคนิคในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างลักษณะนิสัยควรมีลักษณะดังนี้

ก. สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจ

ข. การปลุกฝังให้กระทำ

ค. การสร้างเสริมการกระทำ

6. กิจกรรมที่จัดต้องมีความเหมาะสมกับระดับชั้น วัย และเพศของนักเรียน

7. ควรมีการประเมินผลการจัดกิจกรรมทุกครั้ง

กล่าวโดยสรุป หลักสำคัญในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ก็คือ จะต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนและโดยนักเรียน กิจกรรมจะต้องเป็นไปตามความสนใจความต้องการความสามารถและความถนัดของผู้เรียน โดยมุ่งส่งเสริมความเจริญในแง่ต่างๆ ทั้งทางด้านสังคม จรรยาบรรณ

และวิชาการ รวมทั้งความเป็นประชาธิปไตย โดยมีครูที่ปรึกษากิจกรรมเป็นผู้คอยชี้แนะและให้คำปรึกษา ผู้บริหารคอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ เป็นต้น

2. นโยบายการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

รัฐบาลมีนโยบายหลักที่จะปลูกฝังเยาวชนของชาติไทยให้มีคุณธรรมระเบียบวินัย ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การดำรงส่งเสริมเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย ตลอดจนความเป็นเอกราชและความมั่นคงของชาติ เพื่อเป็นการสนองนโยบายของรัฐบาลให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษา

ฉะนั้นอาศัยตามความในข้อ 23 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 212 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 กระทรวงศึกษาธิการจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า " ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2532 "

ข้อ 2. ระเบียบนี้ให้ใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2532 เป็นต้นไป

ข้อ 3. ให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2520

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใด ที่ได้กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ ซึ่งขัดแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4. หลักเกณฑ์ในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

4.1 จะต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาลในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญและความมั่นคงแห่งชาติ

4.2 จะต้องเป็นไปเพื่อวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

4.3 จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยในตนเอง

4.4 จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน

4.5 จะต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

4.6 จะต้องมีการและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรม โครงการ และข้อบังคับ
จะต้องเป็นของสถานศึกษา

4.7 ทุกกิจกรรมจะต้องมีครู อาจารย์ในโรงเรียนเข้าร่วมรับผิดชอบดำเนินการ

4.8 บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจะต้องเป็นบุคคลที่ปัจจุบันอยู่ใน
สถานศึกษานั้น

4.9 การจัดให้มีกิจกรรมเลือกใด ๆ หรือไม่ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถาน
ศึกษานั้น ๆ

4.10 ให้สถานศึกษาควบคุมเรื่องการจ่ายเงินหรือพัสดุอื่น ๆ ให้เป็นการประหยัด
และเป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อความมั่นคงและความปลอดภัยของชาติ

4.11 ในกรณีที่หัวหน้าสถานศึกษา พิจารณาเห็นว่ากิจกรรมใด ๆ ไม่มีความ
เหมาะสมที่จะมีการกระทำหรืออาจนำมาซึ่งภัยอันตรายต่อความมั่นคงของชาติให้หัวหน้าสถาน
ศึกษาสั่งยกเลิก กิจกรรมนั้น ๆ เสีย

ข้อ 5. ให้อธิบดีกรมเจ้าสังกัดสถานศึกษานั้น ๆ เป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้

3. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้โรงเรียนจัดกิจกรรมนักเรียนขึ้นทั้งในระดับมัธยม
ศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้เพื่อเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้เรียนเป็น
กลุ่ม ๆ ตามความสนใจและความถนัด มิใช่กิจกรรมที่ครูจัดขึ้นเพื่อผู้เรียนในการเรียนวิชาต่าง ๆ ซึ่ง
ผู้เรียนจะต้องเรียนและสอบให้ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดถือว่าเป็นการประกอบกิจกรรมร่วมกันโดย
ผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำ และช่วยกันแก้ปัญหา อันจะเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีในการ
อยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดกิจกรรมไว้ในโครงสร้าง
ของหลักสูตร ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมภาคเรียนละ 5 คาบต่อสัปดาห์
โดยแยกประเภท ดังนี้

1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งแบ่งเป็น

(1) กิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี ยุวกาชาด หรือผู้นำเพื่อประโยชน์

1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน

(2) กิจกรรมอื่น ๆ 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน

2. กิจกรรมแนะแนวและหรือกิจกรรมแก้ปัญหาและหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน

3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กำหนดให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา

สังกัด กระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน

2. กิจกรรมแนะแนวและหรือกิจกรรมแก้ปัญหาและหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน

3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

จากกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรดังกล่าวข้างต้นนี้เอง โดยเฉพาะกิจกรรมตามระเบียบฯ ข้อ 1 (2) ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กิจกรรมตามระเบียบฯ ข้อ 1 ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และกิจกรรมอิสระของผู้เรียนทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษาสามารถจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้อย่างหลากหลายให้ครอบคลุมทุกรายวิชา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534) กล่าวคือ

3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน มีกิจกรรมที่เสนอแนะต่อผู้เรียนดังนี้

3.1.1 กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เป็นกิจกรรมที่มุ่งจัดขึ้นเพื่อเสริมประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพ โดยอาจเน้นอาชีพอิสระที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้ขั้นตอน กระบวนการประกอบอาชีพ จากการศึกษาค้นคว้าและจากประสบการณ์ตรง ทั้งนี้ ควรได้ทดลองปฏิบัติด้วย

3.1.2 กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเกษตร และการนำเทคนิควิธีการมาใช้ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานทางการเกษตร เพื่อพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรให้ดีขึ้น

3.1.3 กิจกรรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมการนำระบบสหกรณ์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ทั้งแก่ตนเองและสังคม

3.1.4 กิจกรรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้และประสบการณ์ในงานด้านอุตสาหกรรม เพื่อให้ผู้เรียนสนใจในงานอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม

3.1.5 กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ความศรัทธาในศาสนา และให้พบเห็นศิลปะและวัฒนธรรมไทยเพื่อให้รู้สึกชื่นชมและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ไทย

3.1.6 กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้รู้จักและใช้สินค้าไทย เพื่อพัฒนาค่านิยมที่ถูกต้องในการใช้สินค้าไทย

3.1.7 กิจกรรมการใช้ห้องสมุด เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมการใช้ห้องสมุดให้ถูกต้องตามระบบสากล เพื่อปลูกฝังให้เกิดนิสัยรักการอ่านและการค้นคว้าหาข้อมูล

3.1.8 กิจกรรมส่งเสริมวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในรายวิชาต่าง ๆ โดยเน้นการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักจริงมิใช่การสอนเนื้อหาเพิ่มเติมจากบทเรียนในชั้นเรียน

3.1.9 กิจกรรมกีฬาเป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้เล่นกีฬาร่วมกันเพื่อความสามัคคี มีน้ำใจนักกีฬา และรักการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

3.1.10 กิจกรรมนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ตามความถนัดและความสนใจ เพื่อความสนุกเพลิดเพลิน

3.1.11 กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้รู้สึกหวงแหนและมีส่วนร่วมในการรักษาไว้เป็นมรดกของชาติสืบไป

3.1.12 กิจกรรมทัศนศึกษา เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้มีการศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้มีโอกาสได้พบเห็นและสัมผัสกับธรรมชาติศิลปะ โบราณสถาน และแหล่งวิทยาการต่าง ๆ

3.1.13 กิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดน (เฉพาะชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อมุ่งฝึกอบรมบ่มนิสัยให้เป็นพลเมืองดีตามจารีตประเพณีของชาติบ้านเมืองและตามอุดมคติ อุดมการณ์ของลูกเสือ - เนตรนารี

ยูวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดนโดยดำเนินการจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ กองยูวกาชาด สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์ และกรมการรักษาดินแดน

นอกจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้เสนอแนะไว้ข้างต้นแล้ว ผู้เรียนอาจเสนอกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตามความต้องการอีกด้วย และหากโรงเรียนใดจัดกิจกรรมประเภทใดหรือจัดเป็นชุมนุมต่าง ๆ อย่างไม่อย่างหนึ่งในแต่ละภาคเรียนให้รายงานให้เจ้าสังกัดทราบ และสำหรับนักเรียนจะต้องเข้าร่วมในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามความสามารถ ความถนัดความสนใจ ไม่น้อยกว่า 1 อย่าง ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนในแต่ละภาคเรียนจะเป็นกิจกรรมอย่างเดียวกันหรือไม่ก็ได้

3.2 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

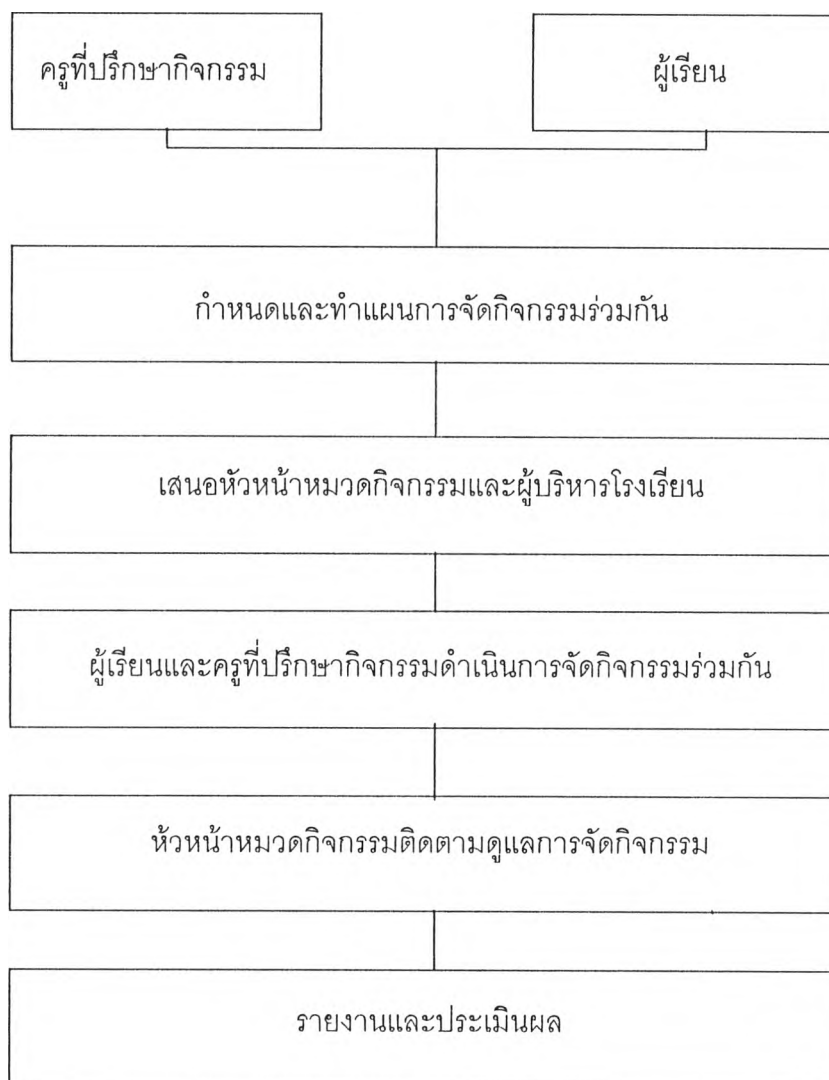
ส่วนกิจกรรมอิสระของผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติตามความสนใจและความต้องการของตนเองนักเรียนสามารถวางแผนปฏิบัติกิจกรรมในคาบอิสระที่โรงเรียนกำหนดไว้ และกิจกรรมที่ทำนั้นต้องอยู่ภายใต้ระเบียบว่าด้วยการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียน ซึ่งหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2534) ได้ระบุลักษณะของกิจกรรมอิสระ ไว้ดังนี้

1. จัดอยู่ในคาบเวลาว่าง
2. เป็นกิจกรรมตามความสนใจและความต้องการของนักเรียน
3. นักเรียนเป็นผู้เสนอกิจกรรมและดำเนินการจัดกิจกรรมเอง
4. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน
5. โรงเรียนมีหน้าที่จัดเตรียมอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกให้
6. อยู่ในดุลยพินิจหรือความเห็นชอบของผู้บริหารโรงเรียน

จากกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ และกิจกรรมอิสระของผู้เรียนดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาเลือกจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้กับผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ และยังสามารถจัดกิจกรรมให้เข้มข้นขึ้นโดยใช้เวลาหลังเลิกเรียน วันเสาร์-อาทิตย์ และช่วงปิดภาคเรียนได้อีกด้วย

3.3 ขั้นตอนการดำเนินงานการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2534) ได้เสนอแนะขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

จากแผนภูมิ แสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานเพื่อจัดกิจกรรมนักเรียนข้างต้น สามารถสรุปเป็นหลักการดำเนินงานแบบครบวงจรได้ 3 ขั้นตอน คือการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.1 การวางแผนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การวางแผน (Planning) เป็นการคิดกำหนดการทำงานและจัดทำเค้าโครงของการทำงาน (อุทัย บุญประเสริฐ, 2536) ซึ่งการวางแผนในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะต้องประกอบไปด้วยการวางแผนด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.3.1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์

กรมสามัญศึกษา (2534) ได้กำหนดวัตถุประสงค์อันเป็นคุณลักษณะที่หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มุ่งหวังที่จะให้เกิดในการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. เสริมประสบการณ์เพิ่มเติมจากการเรียนวิชาต่าง ๆ ตามความพอใจ
2. รู้จักคิดเป็นระบบ ริเริ่ม สร้างสรรค์
3. ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม
4. รู้จักเข้าใจตนเอง
5. พัฒนาศักยภาพ ลักษณะนิสัย
6. มีคุณธรรมเพื่อส่วนรวม
7. รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
8. ภูมิใจในความเป็นไทย อันมีชาติ ศาสน์ กษัตริย์
9. ปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดี ในการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2533) ยังได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของกิจกรรมในโรงเรียนไว้ในคู่มือการจัดกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ดังนี้

1. เพื่อเสริมความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมจากการเรียนวิชาต่าง ๆ
2. เพื่อให้รู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้
3. เพื่อเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ให้มีความรับผิดชอบมีความ

สามัคคี มีระเบียบวินัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์

4. เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3.3.1.2 การเตรียมบุคลากร

ในการจัดระบบงานให้มีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญที่สุดคือบุคลากรซึ่งจะต้องประกอบด้วยหลายฝ่ายได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดกิจกรรม ครูที่ปรึกษากิจกรรมและ ผู้เรียนซึ่งต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด จึงควรมีการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบเพื่อการ ดำเนินการจัดกิจกรรมให้ชัดเจน ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ จึงเสนอแนะบทบาทสำหรับบุคลากร ที่เกี่ยวข้อง โดยโรงเรียนสามารถนำไปปรับปรุงและเลือกปฏิบัติได้ตามความเหมาะสมและความ พร้อมของแต่ละโรงเรียน คือ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

ผู้บริหารโรงเรียน มีบทบาทและความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรม ดังนี้

- 1) กำหนดระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดกิจกรรมฯ
- 2) กำหนดกิจกรรมให้อยู่ในสายงานวิชาการของโรงเรียนและกำหนดให้ ครูทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบเป็นที่ปรึกษากิจกรรมคนละอย่างน้อย 1 กิจกรรม
- 3) จัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมให้
- 4) จัดอาคาร สถานที่ ที่เหมาะสมให้
- 5) ติดตาม ดูแลการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ
- 6) ในกรณีที่มีกิจกรรมรักษาดินแดน จัดให้ครูที่ปรึกษาฝึกนักศึกษาวิชาทหารตามหลักสูตรของกรมการรักษาดินแดน
- 7) รายงานการจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ในแต่ละภาคเรียนให้เจ้าสังกัด ทราบ
- 8) สนับสนุนการจัดประชุมปรึกษาหารือระหว่างครูที่ปรึกษากิจกรรม เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนด

หัวหน้าหมวดกิจกรรม มีบทบาทและความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรม ดังนี้

- 1) สืบหาข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและความถนัดของบุคลากร
- 2) สืบหาความต้องการและจำนวนผู้เรียนที่จะเลือกกิจกรรมต่าง ๆ
- 3) ทำโครงการจัดกิจกรรมตลอดภาคเรียน

- 4) เสนอแผนการจัดประชุมสัมมนาครูที่ปรึกษากิจกรรมเกี่ยวกับวิธีการจัดและแนวดำเนินการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- 5) เสนอแผนในการจัดประชุมครูที่ปรึกษากิจกรรมเพื่อปรึกษาหารือในระหว่างการจัดกิจกรรมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง
- 6) ประมาณการค่าใช้จ่ายเงินงบประมาณในการจัดกิจกรรมตลอดปีการศึกษา
- 7) เสนอขออนุมัติโครงการจัดกิจกรรม
- 8) แจ้งให้ครูที่ปรึกษากิจกรรมและผู้เรียน ทราบถึงรายการกิจกรรมที่จะจัดในแต่ละภาคเรียน
- 9) กำหนดระยะเวลา และสถานที่สำหรับการสมัครเข้าร่วมกิจกรรม
- 10) พิจารณาและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนการจัดกิจกรรมซึ่งครูที่ปรึกษากิจกรรมส่งมาเพื่อขออนุมัติ
- 11) ควบคุมการดำเนินการจัดกิจกรรมทุกรายการให้อยู่ในระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนหรือสถานศึกษา
- 12) รวบรวมผลการประเมินการจัดกิจกรรมทุกรายการ เสนองานวัดผลของโรงเรียน
- 13) เป็นที่ปรึกษาของครูที่ปรึกษากิจกรรมและจัดประชุมปรึกษาหารือเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม

ครูที่ปรึกษากิจกรรม มีบทบาทและความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรม ดังนี้

- 1) จัดทำแผนการจัดกิจกรรม เพื่อส่งให้หัวหน้าหมวดกิจกรรม
- 2) ร่วมประชุมหรือเพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมตามแผนงานที่หัวหน้าหมวดกิจกรรมกำหนด
- 3) ประชาสัมพันธ์ให้ผู้เรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายและแนวการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม
- 4) ดำเนินการรับสมัครสมาชิก
- 5) ประชุมนิเทศสมาชิกเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของการเข้าร่วมกิจกรรม
- 6) จัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการ

7) วางแผนการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมร่วมกับสมาชิก เพื่อเสนอขอ อนุมัติต่อหัวหน้าหมวดกิจกรรม

8) เป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือและร่วมทำกิจกรรมกับสมาชิกอย่างใกล้ชิด

9) บันทึกผลการประเมิน

นักเรียน มีบทบาท หน้าที่ ดังนี้

1) สำรวจความสนใจ ความต้องการของตนเอง หรือหาเพื่อนผู้สนใจเพื่อ รวมกลุ่มจัดกิจกรรม

2) เลือกครูที่ปรึกษาที่ใกล้ชิด หรือสามารถให้คำแนะนำ ในการดำเนินการ จัดกิจกรรม

3) วางแผนการปฏิบัติกิจกรรม ทั้งระยะยาวและระยะสั้น

4) ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ โดยบริหารเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเองและส่วนรวม

5) สรุปและประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมของตนหรือของกลุ่ม เพื่อให้เกิดความชื่นชมและภาคภูมิใจ

6) รายงานผลการประเมินการปฏิบัติงานของตนเองหรือของกลุ่มให้ครูที่ ปรึกษาและหัวหน้าหมวดกิจกรรมทราบ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น

ผู้ปกครองและสถานประกอบการ มีบทบาท หน้าที่ ดังนี้

1) ผู้ปกครองรับทราบและอนุญาตในการปฏิบัติกิจกรรมนอกสถาน ศึกษาของนักเรียน

2) ในกรณีที่นักเรียนเลือกปฏิบัติกิจกรรม ในสถานประกอบการ ต้องได้ รับอนุญาตจากผู้ปกครอง สถานประกอบการและสถานศึกษา

3.3.1.3 การจัดงบประมาณ

กระทรวงศึกษาธิการ (2533) กล่าวถึง งบประมาณในการจัดกิจกรรมว่าอาจได้มา จากเงินประเภทต่าง ๆ ที่ทางสถานศึกษา จัดสรรมาให้ คือ

1) เงินบำรุงการศึกษา

2) เงินบริจาคเพื่อวัตถุประสงค์

- 3) เงินสนับสนุนจากหน่วยงานในโรงเรียน เช่น สหกรณ์ร้านค้าโรงเรียน
- 4) เงินสนับสนุนหน่วยงานนอกโรงเรียน เช่น สมาคมศิษย์เก่าของ

โรงเรียน สมาคมผู้ปกครองและครู

3.3.1.4 การจัดสถานที่วัสดุอุปกรณ์

กรมสามัญศึกษา (2534) กล่าวถึง การเตรียม การดำเนินสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ว่า กิจกรรมอิสระของผู้เรียนมุ่งเน้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกปฏิบัติกิจกรรมได้หลากหลายตามความถนัดความสนใจของผู้เรียน โรงเรียนจึงควรให้การสนับสนุนด้านอาคารสถานที่วัสดุอุปกรณ์ อาจทำได้ด้วยวิธี ต่อไปนี้

- 1) รวบรวมข้อมูลกลุ่มกิจกรรมอิสระ
- 2) กำหนดตารางการใช้สถานที่
- 3) จัดระบบบริการให้ยืมอุปกรณ์

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การวางแผนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง การเตรียมการเพื่อดำเนินงานอย่างเป็นระบบไว้ล่วงหน้า เช่น มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ มีการเตรียมบุคลากร มีการเตรียมงบประมาณ มีการเตรียมสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งเป็นการกำหนดว่า ใครทำอะไร ที่ไหน เท่าไร ทำไม และหวังผลอะไร (วิโรจน์ สารัตนะ, 2532)

3.3.2 การดำเนินงานกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การดำเนินงาน (Implementation) เป็นการปฏิบัติงานตามแผนหรือเป็นการนำเอาแผนที่ได้กำหนดไว้ไปปฏิบัติ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2538) ซึ่งในการดำเนินงานจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2526) ได้กำหนดวิธีการดำเนินงาน ไว้ดังนี้

1. โรงเรียนดำเนินการประกาศชี้แจงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในโรงเรียน
2. มีใบสมัครเข้าร่วมชุมนุม เพื่อประโยชน์ในการทำทะเบียนสมาชิกและติดตามผล
3. แต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษา มากหรือน้อยตามจำนวนสมาชิก

4. ออกระเบียบข้อบังคับของแต่ละชุมชน
5. ทำสมุดบันทึกรายงานการประชุมทุกครั้งเพื่อเป็นหลักฐานการทำงาน
6. การประชุมทุกครั้งควรมีอาจารย์ที่ปรึกษาชุมชนร่วมอยู่ด้วยแต่ไม่เป็นผู้ดำเนินงานการประชุม เพียงเพื่อแนะนำความถูกต้อง
7. มีการวางแผนในรอบปีถึงกิจกรรมที่จัด
8. มีการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย
9. ไม่ใช้เวลาเรียนโดยไม่จำเป็นและกิจกรรมตอนกลางคืนหากไม่สะดวกหรือไม่ปลอดภัย ไม่ควรจัด
10. มีการประเมินผลกิจกรรมทุกครั้ง

ระวีง เนตรโพธิ์แก้ว (2528) ได้กล่าวถึง หลักในการดำเนินงานเพื่อให้สำเร็จตาม วัตถุประสงค์ ดังนี้คือ

1. ต้องศึกษาแผนให้เข้าใจเสียก่อน เช่น เข้าใจวัตถุประสงค์ รู้ว่าต้องทำกิจกรรมอะไรเมื่อไร มีงบประมาณมากน้อยเพียงใด ฯลฯ
2. แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
3. ชี้แจงให้ผู้ร่วมงานทราบรายละเอียดพร้อมที่จะทำงานได้
4. จะต้องมีการประสานงาน ระหว่างบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้งานต่อเนื่อง
5. จัดให้มีการควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผน
6. กำหนดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนเป็นระยะ ๆ และอาจปรับแผนให้เหมาะสม
7. จัดทำรายงานการปฏิบัติงานตามแผนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบ

กล่าวโดยสรุปการดำเนินงานกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นการปฏิบัติงานตามแผนหรือการนำเอาแผนที่ได้กำหนดไว้ไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง จึงจะทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3.3 การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการประเมินผลทำให้ได้ผลดังนี้ (สหสศรี เพ็งบุญ, 2527)

1. ได้ศึกษาความจริงเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ตลอดจนปรัชญาอันจะนำไปสู่การเลือกโครงการที่เหมาะสม
2. เป็นการตรวจสอบความพร้อมเบื้องต้นของบุคลากร อาคารสถานที่งบประมาณและอื่นๆ เพื่อตัดสินใจเลือกวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
3. ได้ศึกษาการดำเนินงานในโครงการนั้นว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์ ในแง่ปริมาณคุณภาพมากน้อยเพียงใด
4. จุดเด่น จุดด้อย ตลอดจนการดำเนินงานกิจกรรมนั้นๆ ถ้ามีการประเมินผลจะทำให้ประสิทธิภาพของกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นมีลักษณะโดยส่วนรวมดีขึ้นและได้ผลสมความมุ่งหมาย รวมทั้งมีความเที่ยงตรงและแน่นอนเกี่ยวกับผลงานที่ได้รับด้วย
5. การประเมินผล อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจกันและร่วมมือร่วมใจกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่จะฉีกกำลังเพื่อนำเอาพลังงานภายในบุคคลออกมาใช้ให้ได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ต่อกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นๆ

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2528) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลกิจกรรมนักเรียนไว้ว่า การประเมินผลกิจกรรมนักเรียนแต่ละประเภทย่อมแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมนักเรียนนั้นๆ และกล่าวถึง องค์ประกอบในการประเมินผลว่า มี 4 ด้าน คือ

1. นโยบายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียน
2. การวางแผนการจัดกิจกรรมของนักเรียน
3. การจัดกิจกรรมของนักเรียน
4. การประเมินผลการจัดกิจกรรมของนักเรียนแต่ละประเภท

กรมสามัญศึกษา (2534) ได้เสนอแนวทางในการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนเพื่อประเมินผลการทำงานกิจกรรมของนักเรียน ดังนี้

1. ควรสังเกตเพื่อพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน
2. ควรสังเกตโดยครู และ/หรือนักเรียน

3. ควรเลือกใช้เครื่องมือช่วยในการสังเกตตามความเหมาะสม
4. ควรสังเกตเป็นระยะ ๆ ระหว่างการดำเนินกิจกรรมในด้านบุคลิกภาพลักษณะนิสัย คุณธรรม จริยธรรมพฤติกรรมกลุ่ม ฯลฯ
5. ผลการสังเกตนักเรียนควรนำไปปรับปรุงพฤติกรรมของนักเรียน และปรับแต่งกิจกรรมให้สนุกและน่าสนใจ

นอกจากนั้น โจนส์ และ สมิธ (Jones and Smith, 1954) ได้กล่าวถึงการประเมินผลกิจกรรมไว้ดังนี้

1. การดำเนินงานในการประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต้องเป็นไปตามหลักประชาธิปไตยโดยมีตัวแทนของบุคคลฝ่ายต่างๆ ทั้งนักเรียน อาจารย์ ผู้บริหารและ บุคลากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเข้าร่วมในการประเมินผล
2. ประเมินผลตามจุดมุ่งหมายของกิจกรรมที่สถาบันได้กำหนดไว้
3. เลือกวิธีการซึ่งจะให้ผลอย่างมีประสิทธิภาพต่อจุดมุ่งหมาย หลักการและจุดมุ่งหมายเฉพาะโครงการ
4. ประเมินความก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
5. ทบทวนและปรับขยายวัตถุประสงค์เดิม ทั้งนี้โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ของบุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตร สุภา หรุจิตตวิวัฒน์ (2526) ได้เสนอแนะว่าควรใช้เครื่องมือต่อไปนี้

1. ข้อสอบ
2. การสังเกต
3. การบันทึก
4. สังคมมิติ
5. การสัมภาษณ์
6. การใช้แบบสอบถาม
7. การใช้จินตนาการภาพ
8. การจัดอันดับประมาณค่า

สรุปได้ว่า การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นการพยายามหาคำตอบของสิ่งที่กระทำว่า เมื่อทำไปแล้วจะได้รับผลเช่นไร เป็นการประเมินผลที่ได้จากการกระทำ ซึ่งต้องมีวิธีการที่เป็นระบบระเบียบ มีหลักเกณฑ์และเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง จึงจะได้ข้อมูลย้อนกลับที่เชื่อถือได้ ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงอุปสรรคและปัญหา เพื่อจะนำไปปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

จากแนวทางการดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า หลักการสำคัญของการดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีอยู่ 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันจนอาจกล่าวได้ว่า หากขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งการดำเนินงานย่อมไม่ประสบผลสำเร็จตามจุดหมายที่วางไว้ ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนจะต้องทำความเข้าใจในเรื่องการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแต่ละประเภทอย่างชัดเจน

3.4 ประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา

กิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความแตกต่างกันในด้านจุดหมาย ขอบเขตโครงการ กระบวนการจัดและการดำเนินงาน ตลอดจนผลที่จะเกิดขึ้นจึงอาจจำแนกได้หลายประเภท ดังที่นักวิชาการ นักการศึกษาได้จำแนกไว้ เช่น

บอกแมน (Baughman, 1969) ได้จำแนกประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาควรจัด 10 ประเภท คือ

1. สภานักเรียน (Student Council) คือสภาของผู้แทนนักเรียนที่ได้รับเลือกเข้าไปช่วยเหลืองานโรงเรียนในด้านการปกครอง การจัดกิจกรรม และควบคุมดูแลการจัด บริการต่าง ๆ ของนักเรียน

2. ชุมนุม (Clubs) คือ ศูนย์รวมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่มีความสนใจในวิชาการหรือกิจกรรมทำนองเดียวกัน เช่น ชุมนุมศิลปะ ชุมนุมคณิตศาสตร์ ชุมนุมวิทยาศาสตร์ ชุมนุมถ่ายภาพ เป็นต้น

3. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการพิมพ์ (Publications) ได้แก่ การจัดทำหนังสือพิมพ์ของ

โรงเรียน หนังสือประจำปีหรือประจำรุ่น หนังสือคู่มือนักเรียน ตลอดจนการออกวารสารตาม เทศกาลหรือในโอกาสบางอย่าง เอกสารเหล่านี้ควรจำหน่ายในราคาถูก และไม่ใช่อะไรที่เป็น พิษเป็นภัยแก่ผู้ใด

4. การแสดงนิทรรศการทางศิลปะ (Art Exhibition) โรงเรียนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้จัดแสดงผลงานทางศิลปะที่นักเรียนได้เรียนในชั้นเรียนขึ้นเป็นครั้งคราว เพื่อเป็นการ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและประชาชนเข้าชมผลงานของนักเรียน และเป็นการส่งเสริมความสามารถของนักเรียนทางด้านนี้ด้วย

5. การแสดงละคร (Drama) โรงเรียนควรส่งเสริมให้มีการแสดงอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวรรณคดี วัฒนธรรมของชาติ ศิลปะประจำชาติ และให้เห็นความร่วมมือ ร่วมใจของหมู่คณะ

6. การแสดงดนตรี (Music) ควรส่งเสริมการแสดงดนตรี เพื่อโรงเรียนจะได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมได้สะดวกขึ้นและยังเป็นการส่งเสริมกิจกรรมอื่น ๆ ให้ดีขึ้นด้วย

7. การทัศนศึกษา (Sight seeing excursion) คือการจัดพานักเรียนไปศึกษานอก สถานที่ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น การจัดควรคำนึงถึงวัย สถานที่ และฤดูกาลด้วย

8. การกีฬาและกรีฑา (Sport and Athletics) โรงเรียนสามารถจัดแข่งกีฬาและกรีฑา ได้ทั้งภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมสุขภาพพลานามัยของเด็ก ความมีน้ำใจ เป็นนักกีฬา และความสามัคคีในหมู่คณะ

9. การประชุม (Assembly) ได้แก่ การประชุมเพื่ออบรมสั่งสอน รวมทั้งการประชุม ทางวิชาการ เช่น การแสดงปาฐกถา การอภิปราย ชมภาพยนตร์ และชมการ แสดงต่าง ๆ ด้วย

10. การสังคมสงเคราะห์ (Social Welfare) คือการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อ ผู้อื่น เช่น การออกไปช่วยเหลือและเยี่ยมเยียนคนไข้ คนชรา เด็กอ่อน เด็กพิการ ฯลฯ การช่วยเหลือและพัฒนาชุมชน การซ่อมแซมสาธารณสถาน และการบำรุงขวัญทางด้านอื่น ๆ กิจกรรมนี้ จะช่วยให้เด็กได้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และจะต้องช่วยเหลือสังคมด้วยความเต็มใจ ทั้ง ยังเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนอีกด้วย

บลาวนส์ และ คลาสมิเตอร์ (Blount and Klausmeier (1968) ได้จำแนกประเภทของ กิจกรรมเสริมหลักสูตรในระดับชั้นมัธยมศึกษาออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. กิจกรรมประเภทวิชาการ งานอดิเรก การให้บริการและระบบที่ให้สมาชิกช่วยตัวเอง (Subject-Affiliated, Hobby, Service and Honor Clubs)
2. กิจกรรมประเภทที่จัดขึ้นเฉพาะนักเรียนชาย หญิง และกิจกรรมลับเฉพาะกลุ่ม (Fraternities, Sororities and Secret Societies)
3. กิจกรรมประเภทการปกครองและการบริหาร (Schllo goverment and Assemblies)
4. กิจกรรมประเภทกรีฑา ดนตรี ละคร ศิลปะ หนังสือพิมพ์ (Athleties, Music, Dramatics, Art and School Publications)
5. กิจกรรมประเภทการเข้าสังคม (Social Activities)
6. กิจกรรมประเภทจัดแคมป์ (School Camping)

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2517) ได้จัดแยกประเภทการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นตามสถานศึกษาต่าง ๆ ในประเทศไทยไว้ดังนี้

1. การปกครองหรือการบริหาร เช่น สภานักเรียน กรรมการนักเรียนของโรงเรียน ฯลฯ
2. การบำเพ็ญประโยชน์ เช่น กลุ่มอาสาสมัครทำงานในห้องสมุด กลุ่มรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาด ฯลฯ
3. ศาสนาและสังคมสงเคราะห์ เช่น อนุภาชาต ชุมนุมยุวพุทธ ชุมนุมผู้บำเพ็ญประโยชน์
4. การฝึกหัดเข้าสังคม เช่น การจัดรับรองแขก ชุมนุมวัฒนธรรมนานาชาติ ชุมนุมวัฒนธรรมไทย
5. การกีฬา เช่น ชุมนุมฟุตบอล ชุมนุมตะกร้อ ชุมนุมแบดมินตัน
6. ด้านวิชาการ เช่น ชุมนุมภาษาไทย ชุมนุมวิทยาศาสตร์ ชุมนุมคณิตศาสตร์
7. การพิมพ์ เช่น ชุมนุมที่จัดทำหนังสือประจำโรงเรียน วารสารของชุมนุมวิชาการ ฯ
8. การประชุม เช่น นักเรียนจัดบรรยายหรืออภิปรายกันเอง เชิญบุคคลภายนอกมาบรรยายหรือปาฐกถา
9. การรื่นเริงหรือนันทนาการ เช่น ชุมนุมละคร ชุมนุมดนตรี ชุมนุมฟ้อนรำ
10. กิจกรรมเบ็ดเตล็ดจัดขึ้นตามความสนใจของนักเรียน เช่น ชุมนุมสะสมแสตมป์ ชุมนุมถ่ายรูป ชุมนุมจิตรศิลป์ ฯลฯ

กระทรวงศึกษาธิการ(2524) ได้แบ่งประเภทของกิจกรรมนักเรียนที่สถานศึกษาควรจัดให้มี ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมลูกเสือหรือยุวกาชาดหรือเนตรนารี หรือกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์
2. กิจกรรมทางศาสนา
3. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
4. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
5. กิจกรรมการใช้ห้องสมุด
6. กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย
7. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม
8. กิจกรรมทัศนศึกษา
9. กิจกรรมนันทนาการ
10. กิจกรรมส่งเสริมวิชาต่างๆ ในหลักสูตร

จากกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น หากพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายหลักของการจัดกิจกรรมก็เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกประสบการณ์ตรง ให้ครอบคลุมชีวิตประจำวันของแต่ละคน นอกจากนั้นยังเป็นการเน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เพิ่มเติมเสริมให้วิชาต่างๆ บรรลุวัตถุประสงค์ยิ่งขึ้น ดังนั้นวิชาที่มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติและเน้นการแสดงออกทางสร้างสรรค์โดยอิสระอย่างวิชาศิลปศึกษาแล้ว ควรมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น เวลาเรียน จำนวนนักเรียน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อได้อย่างเต็มที่

4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

4.1 ความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา

ธรรมชาติของนักเรียนโดยทั่วไปแล้วมีความต้องการอยากรู้ อยากเห็น อยากเล่น อยากลอง ต้องการแสดงออกอย่างอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนระดับมัธยมศึกษาแล้ว มีความต้องการแสดงออกอย่างอิสระ มีความต้องการค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง ต้องการที่จะ

ตัดสินใจเลือกกิจกรรม และมีพลังที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ในทางสร้างสรรค์มากกว่า รวมทั้งเป็นวัยที่เริ่มทำตัวเป็นอิสระจากครอบครัว ต้องการการยอมรับ มีความละเอียดอ่อนทางด้านจิตใจ (คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและดูแลเด็กวัยรุ่น, 2535) จึงมีความเหมาะสมที่จะจัดกิจกรรมศิลปะมาพัฒนานักเรียนวัยนี้เพราะกิจกรรมศิลปะจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกในการสร้างสรรค์ตามความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของตนเองได้อย่างกว้างขวาง ทำให้นักเรียนเกิดความเพลิดเพลิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ส่งเสริมให้มีพฤติกรรมอันดี กล้าคิด กล้าแสดงออก เกิดการเรียนรู้และรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง อันจะเป็นพื้นฐานที่จะทำให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีความสามารถในการปฏิบัติงานในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามความถนัดและความสามารถได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นบุคคลที่มีค่าต่อสังคมต่อไป (วิรัตน์ พิชญไพบุลย์, 2536)

การจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสนองตอบความต้องการในการแสดงออกทางความคิด สร้างสรรค์ และเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นนั้น หากจัดเฉพาะในชั้นเรียนปกติอย่างเดียวย่อมเป็นการไม่เพียงพอ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมศิลปะในชั้นเรียนปกติ มักจะอยู่ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ มีการควบคุมชั้นเรียน บรรยากาศของห้องเรียนมักจะเคร่งเครียด จึงทำให้เด็กทำงานอยู่ในขอบเขตค่อนข้างจำกัด หรือขาดเสรีภาพในการทำงาน ซึ่งเป็นการกีดกันการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กวัยนี้ แต่หากมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาควบคู่ไปกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติโอกาสที่ผู้เรียนจะได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระย่อมมีมากกว่า เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาไม่มีข้อจำกัดในด้านเวลา เนื้อหา จำนวนนักเรียน และระดับชั้นเรียน ดังนั้นโรงเรียนมัธยมศึกษาจึงควรมหาโอกาสจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาให้กับนักเรียนวัยนี้

ดำรง วงศ์อุปราช (2529) ได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมพิเศษทางศิลปะหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาไว้ว่า เป็นการช่วยกระตุ้นการศึกษาและสร้างสรรค์งานศิลปะตามความถนัดและความสนใจ เน้นเรื่องการปฏิบัติมากกว่าในขณะที่เดียวกันก็จะให้เด็กเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ไปด้วย เช่น ให้รู้จักการอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มารยาท และวัฒนธรรมในการเข้าสังคม การจัดบรรยากาศที่น่าสนใจ นำเรียนรู้แปลกใหม่ ไม่น่าเบื่อ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้เป็นอย่างดี

พระพงษ์ กุลพิศาล (2537) ได้กล่าวว่า กิจกรรมพิเศษทางศิลปะมีความจำเป็นมาก เพราะกิจกรรมพิเศษมีความเข้มข้นกว่ากิจกรรมศิลปะในชั้นเรียนปกติมากมาย ทั้งในด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากรและหลักสูตร

นอกจากนั้น กิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปะศึกษายังมีความสำคัญในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้กระบวนการทำงานและรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเองตามความสามารถ และวุฒิภาวะของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็ก คือ (Lowenfeld, 1980)

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย เด็กสามารถเคลื่อนไหวร่างกาย มือแขนขาได้อิสระ
2. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ เด็กจะเกิดความพึงพอใจ เกิดความมั่นคงทางอารมณ์ มั่นใจในการแสดงออก สามารถปรับตัว ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี
3. พัฒนาการทางด้านสังคม เด็กจะได้เรียนรู้ การช่วยเหลือกัน แสดงความคิดเห็น ร่วมกันรับผิดชอบร่วมกัน กิจกรรมทางศิลปะศึกษามีสภาพเป็นทั้งตัวเชื่อมโยงสังคมของเด็กและ พัฒนาการร่วมในสังคม อีกด้านหนึ่งด้วย
4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา กิจกรรมทางศิลปะศึกษาช่วยส่งเสริมสติปัญญาของเด็กให้ดีขึ้น เพราะเด็กต้องคิดสำรวจตรวจสอบลงมือกระทำ ทดลองและค้นคว้าอยู่เสมอ
5. พัฒนาการทางการรับรู้ กิจกรรมทางศิลปะศึกษา เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ความสามารถและความถนัด ต้องค้นหาวิธีการแปลก ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอจึงทำให้เกิดการรับรู้ขึ้น
6. พัฒนาการทางสุนทรียภาพ เด็กจะเกิดความซาบซึ้ง ชื่นชม และเห็นคุณค่าของ ความงาม มีจิตใจละเอียดอ่อน
7. พัฒนาการด้านการสร้างสรรค์ เด็กได้มีอิสระในการทำงาน ได้ใช้ความคิด สติปัญญาและจินตนาการของตนอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

และหากพิจารณาจากความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปะศึกษา ดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปะศึกษา จะช่วยสนองตอบจุดประสงค์ของหลักสูตรศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษาในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้ได้เป็นอย่างดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปะ
2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย และรู้จักรักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป

3. เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพ และรสนิยม
4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจด้านศิลปะ
2. เพื่อให้มีทักษะในการแสดงออกอย่างเสรี โดยอาศัยศิลปะเป็นสื่อ
3. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความนิยมชมชื่นในศิลปวัฒนธรรมไทยและสากลมีนิสัยที่ดีในการทำงาน
4. เพื่อนำความรู้ความสามารถทางศิลปะไปใช้ให้เกิดประโยชน์มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะ

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง กิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาสามารถสนองตอบเป้าหมายวิชาศิลปะในทางที่จะปลูกฝังผู้เรียนด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้ได้เป็นอย่างดี (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2534)

1. เริงศิลป์ (artistic goal) คือการเรียนศิลปะเพื่อเข้าถึงเนื้อแท้หรือธรรมชาติของวิชาศิลปะ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจมีโอกาสสำรวจทดลองและหาประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์ และความงาม อันได้แก่ เส้น สี รูปร่างรูปทรง พื้นผิว และช่องว่าง โดยอาศัยการฝึกทักษะต่าง ๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะแขนงต่าง ๆ เช่น การเขียนภาพ การระบายสี การวาดเส้น การพิมพ์ การปั้น และการออกแบบ เป็นต้น

2. การรับรู้ (perceptual goal) คือ การเรียนศิลปะ เพื่อประมวลประสบการณ์การรับรู้ที่ได้รับจากประสาทสัมผัส เน้นการฝึก การมอง การสังเกต การใช้โสตประสาท การได้ยิน ได้ฟัง และการใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทำงานประสานสัมพันธ์ร่วมกัน เช่น การใช้ความคิด และการบังคับกล้ามเนื้อมือไปพร้อม ๆ กัน เพื่อพัฒนากระบวนการรับรู้ให้มีความไวและมีความละเอียดอ่อนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว

3. สติปัญญา (intellectual goal) คือ การส่งเสริมให้ใช้ความคิดจินตนาการและแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความคิดของตนเอง และระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นเป็นกลุ่มอันนำไปสู่การค้นพบรูปแบบเอกลักษณ์เฉพาะตัวและการแก้ปัญหาโดยวิธีการอย่างเป็นระบบ

4. ทักษะการใช้เครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ (manipulative goal) คือ การสร้างเสริมประสบการณ์ ให้สามารถใช้เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวกับการทำงานทางศิลปะได้อย่างคล่องแคล่ว

5. การแสดงออก (expressive goal) คือ การแสดงออกถึงความคิดจินตนาการความรู้สึกที่อยู่ภายในโดยใช้กิจกรรมศิลปะเป็นสื่อการแสดงออกทางศิลปะจะช่วยผ่อนคลายอารมณ์เคร่งเครียดที่ค้างคั่งอยู่ภายใน ช่วยสื่อสารความรู้สึกนึกคิดที่เป็นนามธรรมออกมาเป็น รูปร่าง คือ สัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมที่เข้าใจได้ช่วยให้เกิดความสบายใจความเพลิดเพลินและความภูมิใจ อันนำไปสู่พัฒนาการทางอารมณ์ และสังคมได้อย่างต่อเนื่อง

6. การสร้างสรรค์ (creative goal) คือ การสร้างสรรค์ที่เป็นลักษณะแบบอย่างเฉพาะตัว ทั้งด้านความคิด จินตนาการ การคลี่คลาย แก้ปัญหา ตลอดจนรูปแบบการทำงานและการเลือกใช้วัสดุชนิดต่าง ๆ เป็นความสามารถที่รู้จักปรับเปลี่ยนต่อเติมยืดหยุ่น และประยุกต์ความรู้อย่างมีทักษะ

7. ความชื่นชม (art appreciation goal) คือ การนำความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ องค์ประกอบศิลป์ และความงามไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสมบังเกิดความชื่นชม และเห็นคุณค่า

ด้วยเหตุนี้ กิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา จึงเป็นพื้นฐานสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาผู้เรียนในวัยนี้ให้สมบูรณ์ทุกด้าน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีความสามารถในการปฏิบัติงานในวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ตามความถนัดและความสามารถได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นบุคคลที่มีค่าต่อสังคม (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2536) ฉะนั้นกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา จึงควรได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้เหมาะสมกับวัยตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาต่อไป

4.2 ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา

กิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น กิจกรรมนอกหลักสูตรศิลปศึกษา กิจกรรมพิเศษทางศิลปะ กิจกรรมชุมนุมศิลปศึกษา หรือกิจกรรมส่งเสริมความเป็นเลิศทางศิลปศึกษา ถึงแม้จะมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป แต่ก็มีจุดมุ่งหมายไปใน

แนวทางเดียวกัน ซึ่งนักวิชาการ นักการศึกษาทางศิลปศึกษาได้ให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

ดำรง วงศ์อุปราช (2529) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กิจกรรมพิเศษทางศิลปะ หรือ กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมศิลปะที่จัดขึ้นสำหรับเด็ก นอกเหนือไปจากการเรียนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนปกติ โดยกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานทั้งที่เป็นของรัฐและของเอกชน เป็นการ จัดกิจกรรมศิลปะที่มีกิจกรรมหรือบทเรียนเป็นอิสระหลากหลาย ซึ่งโดยที่จริงแล้วก็เป็นการจัดปฏิบัติการศิลปะ (Art Workshop) แบบหนึ่งนั่นเอง การจัดกิจกรรมนี้มีหลายแบบอย่างซึ่งพอจะ ยกตัวอย่างได้ดังนี้

1. การจัดปฏิบัติการศิลปะตามฤดูกาล เช่น ภาควฤดูร้อน (Summer Art Work shop) ซึ่งมักจะเลือกสถานที่ในภูมิประเทศที่สวยงามบางแห่ง มีการสร้างห้องปฏิบัติการและที่พักผ่อน ถาวร มีการจัดกิจกรรมทุกปี ในยุโรปและอเมริกานิยมจัดในภาควฤดูร้อนเพราะอากาศดีไม่หนาว และสะดวกในการเดินทาง ธรรมชาติก็สวยงามสี่ส้านหลากหลาย

2. การจัดปฏิบัติการศิลปะแบบชั่วคราว เช่น การประชุมปฏิบัติการศิลปะต่างๆ โดยที่ ASEAN มีโครงการดังนี้คือ Asean Youth Painting Workshop and Exhibition จัดให้มียุวศิลปิน จำนวน 5 คน จากแต่ละประเทศสมาชิก ASEAN ปฏิบัติการจิตรกรรมร่วมกันเป็นเวลาประมาณ 2 สัปดาห์

3. การจัดปฏิบัติการและสถานที่ปฏิบัติการศิลปะเป็นประจำ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นที่ ศึกษาและฝึกฝนการทำงานศิลปะที่จัดโดยสถาบัน ชมรม สมาคม หรือกลุ่มบุคคลากร มีการกำหนด วัตถุประสงค์และกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป

จากความหมายและลักษณะของกิจกรรมศิลปะข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป็นการ จัดกิจกรรมศิลปะขึ้นนอกเหนือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติตามหลักสูตรแต่ก็เป็นส่วนส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จึงกล่าวได้ว่ากิจกรรมศิลปะดังกล่าวเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษานั้นเอง ซึ่งพอสรุปความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาได้ว่าเป็นกิจกรรมศิลปะที่จัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอนปกติในชั้นเรียนเพื่อสนองตอบ ความสนใจและความถนัดทางศิลปะของนักเรียน ในอันที่จะทำให้การเรียนการสอนศิลปศึกษาตามประมวลหลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยกิจกรรมศิลปะเหล่านั้น นักเรียนมีส่วนร่วมดำเนินการ ภายใต้การดูแลของครูที่ปรึกษาและไม่นำผลของการจัดกิจกรรมมาตัดสินผลการเรียนในหลักสูตร

4.3 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา

กิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษานอกจากจะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไปแล้ว ยังมีรูปแบบการจัดที่หลากหลายอีกด้วย เช่น กิจกรรมค่ายศิลปะ มุมศิลปะ โครงการอบรมศิลปะวันหยุด Kid's Art Corner และ Art Camp (กระทรวงศึกษา, 2529) และจัดในรูปแบบการประกวดศิลปะเด็ก ถึงแม้จะเรียกชื่อหรือจัดในรูปแบบใดก็ตาม แต่ก็มีจุดมุ่งหมายที่ใกล้เคียงและคล้ายคลึงกัน ดังที่นักวิชาการทางศิลปศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

ปิยะชาติ แสงอรุณ (2525) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมพิเศษทางศิลปะหรือประกวดศิลปะเด็กว่าเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์และแสดงออกถึงความสามารถในเชิงศิลปะ ทำให้เห็นบรรยากาศของขบวนการศิลปะของเด็กมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ตลอดจนพัฒนาการตามอายุ และสภาพแวดล้อมของสังคมก่อให้เกิดการตื่นตัวและสนใจที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2533) ก็ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประกวดศิลปะเด็กไว้ว่าเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกตามความสามารถและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในทางศิลปะ เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศ ความสนใจ และความตื่นตัวทางศิลปะแก่เด็กเยาวชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2537) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมพิเศษทางศิลปะดังต่อไปนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
2. เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อในการแสดงออก
3. เพื่อพัฒนาจิตใจของเด็กให้รักศิลปะซึ่งจะทำให้เด็กเป็นคนมีจิตใจละเอียดถี่ถ้วนมีสุนทรียภาพ มองโลกในแง่ดี มีสมาธิ มีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส และมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นการพัฒนาทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และด้านสังคม
4. ฝึกให้เด็กรู้จักปรับตัวและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
5. เด็กได้เรียนรู้การสร้างงานศิลปะด้วยเทคนิคต่างๆ

6. เด็กได้มีโอกาสเข้าร่วมแสดงผลงานศิลปะระดับชาติและระดับโลก
7. เพื่อให้เด็กมีความตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนั้น อำนวย เย็นสบาย และ วิรุณ ตั้งเจริญ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการประกวดศิลปะเด็กว่า เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสแสดงออกทางศิลปะตามความสนใจและความถนัดอย่างอิสระเสรี ต้องการสร้างสำนึกความรับผิดชอบศิลปะ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับเด็กตั้งแต่เยาว์วัย ต้องการพัฒนาความสามารถทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กไทยโดยไม่จำกัดพื้นฐานการศึกษาต้องการเผยแพร่ผลงานศิลปะเด็กไทยให้แพร่หลายทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เมื่อพิจารณาจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมพิเศษทางศิลปะและจุดมุ่งหมายของการประกวดศิลปะเด็กข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป็นส่วนที่เสริมให้วิชาศิลปะศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จึงอาจกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมพิเศษทางศิลปะและจุดมุ่งหมายของการประกวดศิลปะเด็ก เป็นส่วนหนึ่งของจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปะศึกษา และยังสามารถกล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปะศึกษาหากสามารถจัดให้สนองตอบความต้องการความสนใจและความถนัดทางศิลปะของนักเรียนได้อย่างแท้จริงแล้ว ก็จะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างชื่อเสียง และการยอมรับทางด้านศิลปะให้แก่สถานศึกษาอีกด้วย

4.4 ประเภทกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปะศึกษา

กิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปะศึกษาประกอบด้วย เนื้อหากิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อเป็นการสนองจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ แต่เนื้อหาหลักของกิจกรรมก็คล้ายคลึงกับเนื้อหากิจกรรมที่จัดให้มีในหลักสูตร เพียงแต่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้แบ่งรูปแบบของกิจกรรมศิลปะตามลักษณะของการจัดไว้ดังนี้ คือ

1. กิจกรรมเกี่ยวกับการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensory Perception) เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้ประสาทสัมผัสทางตาและมือที่มีต่อการรับรู้เกี่ยวกับรูปทรงพื้นผิวของวัตถุต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าและทดลองหารูปแบบในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะให้มี

ความเหมาะสมกับเทคนิควิธีการ เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมภาพ ประติมากรรม งานปักทอ งานต่อหรือประกอบวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การเขียนภาพด้วยนิ้วมือ

2. กิจกรรมเกี่ยวกับการประดิษฐ์คิดค้น (Imaginary Invention) คือกิจกรรมที่เกิดขึ้น จากความรู้สึกนึกคิด และจินตนาการในการประดิษฐ์งานศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งรูปแบบของ การใช้รูปทรง การใช้สี ด้วยเทคนิควิธีการและเนื้อหาต่าง ๆ ให้ปรากฏเป็นผลงานศิลปะขึ้นมา กิจกรรมการประดิษฐ์คิดค้นสามารถช่วยส่งเสริมการคิดค้น เพื่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น มีรูปแบบที่สวยงามน่าสนใจและมุ่งสู่การนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป เช่น กิจกรรมการเขียน ภาพระบายสี กิจกรรมการเขียนภาพฝาผนัง การพับกระดาษ การทำหน้ากาก

3. กิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงออกทางการสื่อสาร (Visual Communication) คือ กิจกรรมที่นักเรียนสามารถเรียนรู้และเกิดการรับรู้จากการเห็น โดยอาศัยเนื้อหาและแหล่งข้อมูล ที่เกิดขึ้นในสังคมและสิ่งแวดล้อมมาเป็นแนวทางในการแสดงออกทางความคิด ลักษณะของ กิจกรรมประเภทนี้จะมุ่งเน้นให้นักเรียนมีความสามารถในการรับรู้และการสื่อสารความคิดเป็น สำคัญ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานออกแบบเพื่อการสื่อสาร ได้แก่ กิจกรรมการออกแบบ การโฆษณา งานตกแต่ง

4. กิจกรรมเกี่ยวกับเวลาและบริเวณว่าง (Time and Space) คือกิจกรรมศิลปะ ประเภท 3 มิติ ที่ต้องอาศัย สื่อ วัสดุอุปกรณ์ประเภทต่าง ๆ มาประกอบการสร้างสรรค์ มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้พื้นที่ภาพ การกำหนดบริเวณว่าง การสร้างความสมดุล การ สร้างความเคลื่อนไหว การสร้างลีลาและการใช้เครื่องมือในการผลิตงานศิลปะลักษณะเฉพาะของ งานศิลปะประเภทนี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี เช่น งานโครงสร้าง โมบายหรือประติมากรรมแขวน งานปั้นและการแกะสลักวัสดุเนื้ออ่อน

สุชาติ สถาวร (2537) ได้ศึกษา ศึกษากิจกรรมพิเศษทางศิลปะ พบว่า มีกิจกรรม ศิลปะหลายประเภทที่จัดเป็นกิจกรรมพิเศษทางศิลปะสำหรับนักเรียน คือ

1. กิจกรรมการเขียนภาพระบายสี ในการเขียนภาพระบายสีในช่วงแรก ๆ ครูอาจจะให้ เขียนภาพสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เช่น ฉันทันและครอบครัว บ้านของฉันทัน โรงเรียนของฉันทัน ฯลฯ อุปกรณ์ที่ใช้ใน การทำงานก็มีให้อย่างไม่จำกัด เช่น สีเทียน สีโปสเตอร์ สีเมจิก พู่กันทุกชนิด จานสี เป็นต้น

2. กิจกรรมการวาดภาพหุ่นนิ่ง เทคนิคการขีดสีเทียน (Crayon Etching) มุ่งฝึกให้ เด็กคุ้นเคยกับการวาดภาพจากของจริง เป็นการฝึกให้เด็กมีความฉลาดทางการมองผลงานที่เด็ก วาดออกมาจะเหมือนหุ่นที่เป็นแบบหรือไม่ ไม่สำคัญ หวังผลแต่เพียงว่าให้เขาได้มอง ได้สังเกต

รูปร่าง ขนาด และสีเส้นต่างๆ แล้วแสดงออกมาเป็นเส้น เป็นสี เป็นรูปร่าง ที่จัดรวมไว้ด้วยกันบนกระดาษตามความคิดจินตนาการและการรับรู้ด้วยตนเอง

3. กิจกรรมวาดภาพเทคนิคผสม ใช้เทคนิคการพิมพ์ ระบายสี และปะติดในภาพเดียวกัน จุดเด่นของกิจกรรมประเภทเทคนิคผสม ประการแรก คือ ความไม่น่าเบื่อเนื่องจากเด็กได้มีโอกาสสัมผัสกับวิธีการสร้างสรรค์รูปแบบหลาย ๆ อย่างกิจกรรมนี้เสมือนมี 3 กิจกรรมอยู่ด้วยกัน จุดเด่นอีกประการหนึ่งอยู่ที่เด็ก ๆ ได้มีประสบการณ์กับวัสดุหลาย ๆ ชนิดที่ต้องนำมาใช้ร่วมกัน อาทิเช่น สีโปสเตอร์กับสีเทียนและกระดาษสี

4. กิจกรรมการปั้นดินเหนียว เด็กหลายคนไม่เคยได้สัมผัสกับดินเหนียวมาก่อนเลยทั้งที่ดินเหนียวจัดว่าเป็นวัสดุทางการเรียนที่มีคุณค่าอย่างมาก จุดเด่นของดินเหนียวไม่ได้อยู่ที่กลิ่นและสีที่เป็นธรรมชาติเท่านั้นความยืดหยุ่นตัวเพื่อการสร้างเป็นรูปทรง (Plasticity) ก็เป็นคุณสมบัติที่ทำให้ทลายความคิดและจินตนาการของเด็กอย่างยิ่ง ซึ่งดินน้ำมันจะมีคุณสมบัติดีต่อกว่าดินเหนียวจริงนี่เอง

5. กิจกรรมการปั้นแกะสลัก ครูจะจัดเตรียมอุปกรณ์ในการปั้นแกะสลักให้ เช่น ดินน้ำมัน ดินเหนียว แป้งโดว์ แป้งขนมปัง กระดาษหนังสือพิมพ์ผสมกาว สบู่ ผักต่าง ๆ เด็ก ๆ สามารถสร้างสรรค์งานได้ไม่จำกัดรูปแบบ บางครั้งอาจทำงานเป็นกลุ่มในงานใหญ่ ๆ เช่น การปั้นรูปคนด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์ขนาดเท่าของจริง

6. กิจกรรมการพิมพ์ภาพ ครูจะจัดอุปกรณ์การพิมพ์ภาพให้ โดยวัสดุที่ใช้เป็นแม่พิมพ์หลากหลายไม่จำกัด เด็ก ๆ สามารถเลือกใช้ได้ตามความสนใจ และออกแบบจัดวางได้ตามต้องการ อาจนำผลงานที่ได้ไปออกแบบเป็นผลงานการประดิษฐ์อีกครั้งหนึ่ง เช่น ใส่กรอบรูป ทำเป็นบัตรอวยพร บัตรเชิญ ที่คั่นหนังสือ ฯลฯ ซึ่งเด็ก ๆ จะชื่นชมมากกว่า ที่ผลงานจะออกมาเป็นแผ่นกระดาษธรรมดาเขาจะรู้สึกภาคภูมิใจในผลงานที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ๆ

7. กิจกรรมการวาดภาพนอกสถานที่ เป็นการฝึกให้เด็กได้ใช้ชีวิตร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ใช้อุปกรณ์ร่วมกัน ที่สำคัญคือฝึกให้มีความมานะอดทน กิจกรรมนี้จะเน้นที่ "การมองเห็น" มากกว่าตัวผลงาน (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2537)

8. กิจกรรมงานกระดาษ (Collage) เป็นกิจกรรมที่ไม่เพียงพอบแต่ประกอบด้วยกระดาษเพียงอย่างเดียว แต่จะประกอบด้วยเศษวัสดุชนิดที่นักเรียนสามารถหามาได้ เด็กจะภูมิใจในผลงานที่เป็นตัวของตัวเอง ไม่มีส่วนใดในงานของตนที่เหมือนกับผู้อื่นเลย

9. กิจกรรมงานสาน ถัก ทอ จะคล้ายกับกิจกรรมการพิมพ์ภาพ คือ เด็กชอบที่จะนำผลงานการสานที่อาจเกิดจากกระดาษ ใยลาน ใยตอก หรือวัสดุอื่นๆ มาสร้างสรรค์เป็นของใช้ ของเล่นมากกว่าที่จะจำกัดรูปแบบเป็นเพียงงานสานธรรมดา

10. กิจกรรมการประดิษฐ์เศษวัสดุ นักเรียนจะสร้างสรรค์งานศิลปะจากเศษวัสดุ ต่าง ๆ เช่น กล้องกระดาษขนาดต่างๆ กัน กล้องพลาสติก กล้องโฟม เศษผ้า แผ่นโฟมและอื่น ๆ เป็นงานประติมากรรมที่เด็ก ๆ จะคิดสร้างสรรค์จินตนาการขึ้นมาเอง อาจเป็นดีกรูปแบบทรงแปลก ๆ หมู่นบ้านหรือของเล่น

11. การเขียนภาพฝาผนัง ในปัจจุบันวงการศิลปะของเมืองไทยกำลังตื่นตัวอย่างสูงในเรื่องการส่งเสริมการเขียนภาพแต่ก็เป็นการมุ่งเน้นไปที่การเขียนภาพหรือการทำงานเพียงคนเดียวบนแผ่นกระดาษที่มีขนาดไม่ใหญ่นัก การเขียนภาพฝาผนังเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้โดยไม่จำกัดวัย เพราะสามารถเขียนได้ตั้งแต่ภาพง่าย ๆ ธรรมดา จนถึงภาพที่มีความซับซ้อนมาก ๆ ขึ้นอยู่กับขีดความสามารถของเด็ก จากความกว้างใหญ่ของฝาผนังทำให้เด็ก ๆ มีความเพลิดเพลินและปล่อยอารมณ์ไปกับภาพได้เป็นอย่างดี ผลที่ได้รับคือเด็กจะมีความกล้าหาญมีความมั่นใจในการเขียนภาพระบายสีมากขึ้นและเด็กจะถ่ายทอดความรู้สึกออกมาอย่างเป็นธรรมชาติโดยไม่มีใครคอยกระตุ้นหรือบังคับ (Spontaneous Expressions) ในการวาดภาพจะมีการกำหนดโครงภาพใหญ่หรือโครงภาพรวม และมีส่วนประกอบในรายละเอียดทั่วไปทั้งภาพ สิ่งที่จะพบอยู่เป็นประจำคือ ความยากในการระบายสี การวาดเส้น การลงโครงสร้าง และการจัดองค์ประกอบ (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2528) การเขียนภาพฝาผนังมีตั้งแต่แบบง่าย ๆ เช่น ภาพผนังแผ่นกระดาษจนถึงแบบยากสลับซับซ้อน เช่น ภาพฝาผนังปูนเปียก (Fresco) ซึ่งอยู่ในระดับช่างฝีมืออาชีพจึงจะทำได้ส่วนวิธีง่าย ๆ สำหรับนักเรียน มี 2 วิธี คือ

11.1 ภาพฝาผนังกระดาษ เหมาะสำหรับเด็กเล็ก ๆ โดยใช้กระดาษขาวมาปิดให้เต็มข้างฝาผนังแล้วให้เด็กวาดภาพด้วยสีชอล์ค สีเทียน สีน้ำ หรือสีโปสเตอร์ สามารถสร้างและลอกกระดาษทิ้งได้เมื่อต้องการจะเปลี่ยนภาพใหม่

11.2 ภาพฝาผนังภายนอก เหมาะกับฝาผนังหรือกำแพงที่อยู่นอกอาคาร ควรใช้สีพลาสติกระบาย เพราะเป็นสีที่ใช้ง่ายเพียงผสมกับน้ำก็ระบายได้ทันทีและเมื่อสีแห้งแล้วจะมีความทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศพอสมควร เมื่อต้องการจะเปลี่ยนภาพใหม่ให้ใช้สีพลาสติกสีขาวทารองพื้นกับภาพเก่าได้เลย

จากกิจกรรมศิลปะที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท คือ (พีระพงษ์ กุลพิศาล ,2533)

1. กิจกรรม 2 มิติ หมายถึงกิจกรรมการสร้างสรรค์บนระนาบรองรับหรือพื้นผิววัสดุที่แบนราบ เช่น กระดาษ กระดาษ ผ้า ผ้าม้วน ปูน พื้นทรายหรือดิน โดยใช้เทคนิควิธีการวาดเส้น การระบายสี การพิมพ์หรือการกดทับ เช่น กิจกรรมการวาดภาพระบายสี การทดลองใช้สีแบบต่าง ๆ การพิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุ ลักษณะของผลงานกิจกรรม 2 มิติ จะมีลักษณะแบนราบมีเฉพาะมิติกว้างและมิติน้ำหนัก

2. กิจกรรม 3 มิติ หมายถึง กิจกรรมการสร้างสรรค์ด้วยวัสดุประเภทต่าง ๆ เช่น ดิน ไม้ ไม้ ไม้ ปูนพลาสเตอร์ เหล็ก กระดาษ ไม้ นำมาสร้างสรรค์ให้มีลักษณะนูน ลอยตัวหรือเว้าลงไปบนระนาบรองรับ โดยการนำเครื่องมือ เทคนิควิธีการต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับวัสดุแต่ละประเภท กิจกรรม 3 มิติ ได้แก่ กิจกรรมเกี่ยวกับรูปทรง เช่น งานประติมากรรมที่เป็นการปั้น การแกะสลัก การหล่อ การประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ ผลงานที่ปรากฏออกมาจะมีลักษณะมองเห็นได้หลายทิศทาง

3. กิจกรรมผสมผสานระหว่างกิจกรรม 2 มิติและกิจกรรม 3 มิติ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่ากิจกรรมสื่อผสม (Mix Media) หรือกิจกรรมเทคนิคผสม (Mix Technic) ลักษณะของผลงานอาจมี 2 มิติ หรือ 3 มิติก็ได้ รูปแบบของกิจกรรมนั้นเป็นการใช้วัสดุและเทคนิควิธีการต่าง ๆ มาประกอบเข้าไว้ด้วยกัน จนเกิดเป็นผลงานศิลปะขึ้นมา ได้แก่ งานศิลปะประดิษฐ์ ศิลปะการตกแต่ง

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมศิลปศึกษานั้นมีมากมายหลายประเภท ฉะนั้นครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ที่เลือกกิจกรรมศิลปศึกษาแต่ละประเภทไปใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งมีได้หมายความว่า ครูจะต้องนำศิลปศึกษาทั้งหมดทุกประเภทไปใช้พร้อม ๆ กัน แต่ครูควรนำกิจกรรมศิลปะที่มีคุณค่าไปจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้มีโอกาสประดิษฐ์ทดลอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และนักเรียนสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระโดยครูเป็นผู้เลือกกิจกรรม และกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระเอง

4.5 กระบวนการในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา เป็นการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสนองตอบความถนัดและความสนใจของนักเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอนศิลปะในชั้นเรียน โดยไม่มีข้อจำกัดในด้านเนื้อหา เวลาเรียน และระดับชั้นเรียน ดังนั้นกิจกรรมที่จัดจึงมีความเข้มข้นกว่าการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร และ

หลักสูตร แต่ก็มีกระบวนการในการจัดกิจกรรมเหมือนกับการจัดกิจกรรมศิลปะโดยทั่วไป คือ มีการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล (Schirrmacher, 1993)

4.5.1 การวางแผน

สกร์มาเชอร์ (Schirrmacher, 1993) ได้กล่าวถึงการวางแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กว่า การวางแผนเป็นสิ่งสำคัญในการจัดกิจกรรมศิลปะ เพราะว่า การวางแผนที่ดีจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งการวางแผนที่ดีนั้นควรจะมีการยืดหยุ่นปรับให้เข้ากับลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล และควรเป็นการวางแผนร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน (Francesco, 1958) นอกจากนั้นการวางแผนที่ดียังต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

4.5.1.1 บุคลากร

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการวางแผนกิจกรรมศิลปะ คือ ครูผู้สอน หรือครูที่ปรึกษากิจกรรม ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีทักษะ ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น มีทักษะในการสอน มีความรู้ในสิ่งที่ตนจะสอนหรือให้คำแนะนำ รู้ถึงคุณค่าและพัฒนาการของผู้เรียน ไม่ว่าจะป็นอายุ ความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ ความชอบ ครอบครั้ว วัฒนธรรม รวมไปถึงภูมิหลังของนักเรียนแต่ละคนอีกด้วย นอกจากนั้นครูผู้สอนหรือครูที่ปรึกษากิจกรรม ยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบในการวางแผนกิจกรรม ดังนี้ (Langfors, 1981 อ้างถึงใน ยุวดี สุพรหมคลเลิศ, 2538)

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการวางแผน วัตถุประสงค์ คือ ตั้งเป้าหมายไว้พร้อมกับระบุขอบเขตที่แน่นอนและแนวทางที่ใช้ในการปฏิบัติ การเขียนวัตถุประสงค์จะต้องมีความชัดเจน กระทัดรัด เฉพาะเจาะจง ตอบสนองปัญหาและความต้องการ สามารถนำไปปฏิบัติได้ สามารถวัดได้

2. การจัดลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์ จะทำให้ทราบว่า วัตถุประสงค์ใดมีความสำคัญมากกว่า เพื่อจะได้วางแผนปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นก่อน ทำให้ทราบว่าควรจะทำอะไรก่อนหลัง การปฏิบัติตามลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ไม่จำเป็นต้องรอให้วัตถุประสงค์ที่มีความสำคัญมากกว่าบรรลุผลไปก่อน แต่สามารถกระทำตามวัตถุประสงค์ที่รองลงมาได้เลย ถ้าสิ่งนั้นสามารถกระทำไปพร้อมกันได้ การจัดลำดับวัตถุประสงค์ก็มีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้การปฏิบัติงานสามารถกระทำไปได้อย่างต่อเนื่อง

3. การกำหนดทางเลือกของวิธีการปฏิบัติ เป็นการกระทำที่เฉพาะเจาะจงในการเลือกหนทางในการปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ผู้วางแผนควรกำหนดทางเลือก

เลือกไว้หลายทาง เพื่อจะได้ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับการวางแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การเลือกวิธีปฏิบัติ เป็นการตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด เพื่อจะนำไปปฏิบัติ โดยพิจารณาจากทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 3 เป็นการพิจารณาคุณค่าทางเลือกแต่ละทาง โดยพิจารณาคาดการณ์ว่า ถ้าปฏิบัติตามทางเลือกนั้น ๆ แล้วจะมีผลดีหรือผลเสียอย่างไรและมีวิธีการแก้ไขอย่างไร ความเป็นไปได้ของการปฏิบัติในแต่ละทางเลือก และประสิทธิภาพของการดำเนินงานแต่ละทางเลือกนั้นเป็นอย่างไร ทางเลือกที่จะเป็นวิธีการปฏิบัติที่ดีที่สุดทางเลือกนั้น ต้องปฏิบัติได้เกิดประโยชน์ทุกด้าน ประหยัดที่สุด โดยจะต้องใช้ คน เงิน วัสดุ และเวลาน้อยที่สุด สามารถบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของผู้ปฏิบัติ

5. การกำหนดลำดับกิจกรรมในการปฏิบัติ เพื่อจะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือทำให้เกิดสภาพตามที่คาดหวัง ควรจะดำเนินการด้วยวิธีใดจึงจะได้ผลดีมากที่สุด กิจกรรมใดควรปฏิบัติก่อนหลัง เพื่อให้การปฏิบัติงานไม่ซ้ำซ้อน

4.5.1.2 กิจกรรมศิลปะ

การเลือกกิจกรรมศิลปะที่ดีมีคุณค่าจะต้องมีการศึกษาค้นคว้า การสนทนาและการอภิปรายเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้นักเรียนเกิดกระบวนการในการคิดวิเคราะห์และกระบวนการทางด้านสติปัญญา โดยกิจกรรมที่นำเสนอต้องเหมาะสมกับระดับการเรียนรู้และพัฒนาการของนักเรียน สกรีมเมอร์ (Schirmacher, 1993) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกิจกรรมศิลปะไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงออกตามความสามารถเฉพาะบุคคล
2. กระบวนการในการปฏิบัติกิจกรรมช่วยส่งเสริมให้เกิดทักษะการฝึกปฏิบัติและส่งเสริมในด้านความงามที่สมดุลกัน
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์
4. ส่งเสริมให้เกิดการศึกษาค้นคว้าและทดลอง
5. ช่วยกระตุ้นความสนใจและความอยากรู้อยากเห็น
6. เหมาะสมกับพัฒนาการและความสามารถของนักเรียน
7. แนะนำแนวทางให้นักเรียนทุกคนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

ไมเคิล (Michael, 1983) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะหรือการเลือกประสบการณ์ทางศิลปะสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาไว้ว่า จะต้องตระหนักถึงสิ่งสำคัญ 3

ประการ คือ 1)ผู้เรียน 2)สาขาของศิลปะ 3)แผนงานทางศิลปะทั้งหมดของโรงเรียน โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลัก นั่นคือ ครูต้องรับรู้และเข้าใจ ความต้องการ ความสนใจ เจตคติ พื้นฐานความรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน เพราะถ้าผู้เรียนไม่มีความต้องการที่จะเรียน ไม่ได้รับการกระตุ้น ไม่ได้รับการฝึกฝน หรือไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมศิลปะ ผู้เรียนก็จะไม่มีเจตคติที่ดีต่อกิจกรรมศิลปะ ซึ่งจะส่งผลให้การจัดกิจกรรมไม่ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ ครูจะต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญที่จะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน 3 ด้าน คือ 1)ด้านพุทธิพิสัย (cognitive) คือการมีความรู้ความจำในส่วนที่เป็นเนื้อหา 2)ด้านทักษะพิสัย (psychomotor) คือการมีทักษะและความชำนาญ 3) ด้านจิตพิสัย (affective) คือ การมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ๆ ดังนั้นการจัดกิจกรรมศิลปะจึงยึดตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการเลือกจัดประสบการณ์ทางศิลปะ ดังต่อไปนี้ (Michael, 1983)

1. การเรียนรู้ทุกอย่างต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรับรู้ของบุคคล ซึ่งได้แก่การรับรู้ทางสายตาโดยผ่านการมองเห็น การสัมผัส การรับรู้ทางเสียง และการเคลื่อนไหว ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีถ้าได้รับประสบการณ์ตรง
2. ความต้องการและความสนใจ ต้องอยู่บนพื้นฐานประสบการณ์ ในการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมศิลปะ สื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยกระตุ้นให้เด็กหรือผู้เรียนมีความสนใจหรือรักที่จะเรียนรู้
3. การเรียนรู้และพัฒนาการจะเกิดได้โดยให้ผู้เรียนได้ลองกระทำในสิ่งที่ไม่ง่ายหรือไม่ยากจนเกินไป
4. การเรียนรู้จะเกิดเพราะบุคคลพบอุปสรรคและความไม่แน่ใจ และให้เรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ
5. การเรียนรู้จะมีความหมายยิ่งขึ้นถ้าผู้เรียนได้พบสิ่งใหม่ ๆ และมีความต้องการที่จะเรียน มีความมั่นใจในตนเองที่จะกล้าเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาได้
6. การจัดกิจกรรมจะมีความหมายยิ่งขึ้นถ้าผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัด เช่น การกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผนกิจกรรม และการประเมินผล
7. การจัดกิจกรรมจะมีความหมายมากขึ้น ถ้าผู้เรียนมีความเข้าใจในตนเองและมีแนวทางที่ดีที่จะนำไปสู่ความมั่นใจและความสำเร็จ
8. การจัดกิจกรรมจะดียิ่งขึ้นถ้าผู้เรียนถูกกระตุ้นให้กล้าสู้และเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ เมื่อล้มเหลวและเข้าใจในสิ่งนั้น ๆ เมื่อเขาอิสระจากปัญหาส่วนตัว และเมื่อผู้เรียนไม่ได้ถูกจำกัดความรู้จากครู

9. การเรียนรู้ควรเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่าง และความมุ่งมั่น
10. ทักษะและความรู้จะต้องเรียนรู้ จะต้องได้มาจากประสบการณ์ทางศิลปะและชีวิต
11. การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีผลสรุปหรือผลิตผลทางศิลปะเกิดขึ้นจากการกระตุ้นของ
สิ่งเร้าเพียงระยะเวลาอันสั้น

เฟรนเชสโก (Francesco, 1958) ได้กล่าวถึง การเลือกกิจกรรมสำหรับเด็กว่าควรจะ
ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับประสบการณ์ของเด็กหรือไม่
2. จุดมุ่งหมายของกิจกรรมเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออก ความหลากหลายของ
กิจกรรมจะช่วยให้เด็กแต่ละคนได้แสดงสิ่งที่อยู่ภายในออกมาให้ปรากฏ
3. การใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะในการแสดงออก มีความเหมาะสมกับวัยและ
ความต้องการของเด็กหรือไม่
4. จุดมุ่งหมายของกิจกรรมจะช่วยในการพัฒนาเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเด็ก
หรือไม่
5. จุดมุ่งหมายของกิจกรรมมีคุณค่าต่อพัฒนาการของเด็กหรือไม่
6. อะไรเป็นตัวกระตุ้นที่จะก่อให้เกิดการแสดงออกของเด็ก

นอกจากนั้น ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533) ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัด
กิจกรรมศิลปะไว้ดังนี้

1. กิจกรรมมีโครงสร้างบังคับตายตัวหรือไม่ (บางครั้งเด็ก ๆ สามารถทำอะไรได้
ในแนวทางของเขาเอง ด้วยตัวของเขาเอง และอาจจะยึดติดกับกิจกรรมที่บีบบังคับเกินไป)
2. กิจกรรมนั้นจะพัฒนาความคิด จินตนาการของเด็กหรือไม่
3. กิจกรรมนั้นเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการค้นคว้า ทดสอบ ทดลองหรือไม่
4. กิจกรรมนั้นจะให้ประสบการณ์ทางการรับรู้หรือไม่
5. กิจกรรมนั้นจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกระบบความสำเร็จในการทำงานหรือไม่

4.5.1.3 สถานที่จัดกิจกรรม

ด้วยเหตุที่การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา เป็นการจัดขึ้นโดยครูผู้สอน
และ นักเรียนร่วมกัน ดังนั้นสถานที่จัดกิจกรรมจึงได้รับการจัดเตรียมขึ้นสำหรับการจัดกิจกรรม

เสริมหลักสูตรศิลปศึกษาโดยเฉพาะ ภายในห้องเรียนก็จะเป็นห้องศิลปะโดยเฉพาะ โดยมีโต๊ะหรือบริเวณให้เด็กทำงานอย่างเพียงพอ มีบริเวณเก็บวัสดุอุปกรณ์ส่วนรวม มีบริเวณล้างทำความสะอาด มีฝานั่งเพื่อติดโซว์ผลงาน มีถังขยะ มีล็อกเกอร์ (Locker) ให้เด็กเก็บของส่วนตัว มีบริเวณโต๊ะครูผู้สอน บริเวณส่งงาน วางงานที่ยังไม่เสร็จที่วางผลงานที่จะส่ง มีบริการน้ำดื่มสำหรับเด็ก มีกระดานสำหรับเขียนและอธิบาย และอาจมีที่ฉายสไลด์ เพราะบางครั้งอาจจะฉายสไลด์ให้เด็กดูบ้าง (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, 2531)

สำหรับเกณฑ์ในการเลือกสถานที่จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาก็ต้องคำนึงถึงเกณฑ์เช่นเดียวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรทั่ว ๆ ไป ซึ่ง ใจจริง บุญเรืองรอด (2536) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการเลือกสถานที่จัดกิจกรรมไว้ดังนี้

1. ปริมาณผู้ร่วมกิจกรรม ควรมีจำนวนเหมาะสมกับสถานที่จัดกิจกรรม
2. ที่ตั้ง ไม่ควรอยู่ไกลเกินไป
3. ความเหมาะสมกับกิจกรรม สถานที่ต้องเหมาะสมกับกิจกรรมที่จัด
4. ความปลอดภัยของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

4.5.1.4 สื่อวัสดุอุปกรณ์

การที่จะบรรลุถึงความต้องการในการสร้างงานทางศิลปะจะต้องอาศัยสื่อวัสดุอุปกรณ์หลายอย่าง คือ (อุบล ตูจินดา, 2532)

1. ขาหยั่งสำหรับเขียนภาพ
2. โต๊ะสำหรับนักเรียน
3. ผ้ากันเปื้อนหรือเสื้อเชิ้ตที่ไม่ใช้แล้ว ผ้าพลาสติก
4. กระดาษหนังสือพิมพ์
5. สีฝุ่น สีโปสเตอร์ สีน้ำ
6. พู่กัน
7. เครื่องดินสอสี ซอล์กสี
8. กระดาษต่างๆ
9. มีด กรรไกร ค้อน คีม เลื่อย ฯลฯ
10. แป้งเปียก กาว
11. ดินน้ำมัน

12. โฟม
13. เครื่องมือต่างๆ
14. อ่างล้างมือ

การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปะศึกษาที่ทางโรงเรียนเตรียมให้จะต้องพร้อมและมีความเหมาะสม โดยเฉพาะคุณภาพจะต้องอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างดีหรือดีมาก จะช่วยเอื้ออำนวยในการถ่ายทอดของเด็กได้อย่างเต็มที่ เช่น สีเทียนก็ต้องเป็นสีชนิดมีเนื้อสีมาก กดเบาๆ ก็ติดได้ดี บางแห่งก็มีการจัดวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ไว้เป็นจุด ๆ ให้เด็กเลือกทำกิจกรรมได้ตามความชอบ ซึ่งบางแห่งอาจจะเน้นเฉพาะการวาดภาพเป็นหลักเพียงอย่างเดียวจึงมีแต่เฉพาะอุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสีเท่านั้นบางครั้งมีการแนะนำการใช้วัสดุอุปกรณ์ให้กับเด็กและเปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองค้นคว้าอย่างไม่เสียตาย (ชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์กุล, 2531)

วัสดุอุปกรณ์ที่พบในการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะของนักเรียนจะมีความหลากหลายเป็นต้นว่า กระดาษหลาย ๆ ประเภท เช่น กระดาษขาว กระดาษสีต่าง ๆ กระดาษแข็ง กระดาษแก้ว ฯลฯ มีสีให้เลือกใช้หลายประเภท เช่น สีน้ำ สีเทียน สีชอล์ก สีเมจิก สีโปสเตอร์ สีดินสอ ฯลฯ อุปกรณ์ในการทำงานก็มีอย่างครบครัน เช่น พู่กันทุกชนิด จานสี ถ้วยน้ำ ดินสอยางลบ กระดาษวาดรูป ไม้บรรทัด กาว กรรไกร ฯลฯ

สำหรับการเลือกซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปะศึกษาก็ยึดหลักการเดียวกันกับการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนทั่ว ๆ ไป ซึ่ง อังร บัวศรี (2532) ได้กล่าวว่า หลักในการเลือกซื้อวัสดุอุปกรณ์ไว้ดังนี้

1. ต้องตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้
2. ต้องเหมาะสมกับวัยและพื้นฐานประสบการณ์ของผู้เรียน
3. ต้องเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนผู้สอนควรศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้เรียนแต่ละคน และควรเปิดโอกาสให้เขาได้เลือกสิ่งที่เหมาะสมกับความต้องการ ความสามารถและความสนใจ และให้เป็นสิ่งที่พึงพอใจด้วย
4. ต้องเหมาะสมทั้งในด้านค่าใช้จ่าย และการปฏิบัติงาน
5. ต้องหาง่ายและราคาถูก

4.5.1.5 เวลา

เวลาในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา อาจพิจารณาได้ 2 กรณี เช่นเดียวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยทั่วไป คือ ความยาวของเวลาที่ใช้จัดกิจกรรมและโอกาสของการจัด (ใจจริง บุญเรืองรอด, 2536)

1. ความยาวของเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ควรใช้เวลาให้เหมาะสมกับประเภทของกิจกรรม รวมถึงต้องคำนึงถึงความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย

2. โอกาสของการจัด พิจารณาได้จากเกณฑ์หลายประการ คือ

2.1 จัดตามเทศกาลและวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันลอยกระทง วันวิสาขบูชา วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ ฯลฯ

2.2 จัดตามโอกาส ซึ่งอาจจัดตามโอกาสที่เกิดเหตุการณ์ที่น่าสนใจของคนทั่วไป เช่น เหตุการณ์เลือกตั้ง การสู้รบ การเกิดภัยพิบัติ ฯลฯ

2.3 จัดในวันเวลาที่เหมาะสม กิจกรรมที่จัดอาจจะเหมาะกับวันเวลาที่แตกต่างกัน เช่น ช่วงหลังเลิกเรียน วันเสาร์ - อาทิตย์ ช่วงปิดภาคเรียน เป็นต้น

ดังนั้นวันเวลาและโอกาสของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาจึงไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัวแล้วแต่โรงเรียนหรือครูที่ปรึกษาจะกำหนดเวลาขึ้นมาเองตามความสะดวกและเหมาะสม ซึ่งพอจะยกตัวอย่างได้ เช่น

1. วันธรรมดาที่ทางโรงเรียนกำหนดให้เป็นชั่วโมงกิจกรรมอิสระ หรือกิจกรรมชุมนุมและจัดหลังเลิกโรงเรียนแล้ว

2. วันเสาร์หรือวันอาทิตย์

3. ระหว่างปิดภาคเรียน

4.5.2 การดำเนินงาน

การดำเนินงานกิจกรรมศิลปศึกษา เป็นการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือประสพผลสำเร็จได้อย่างดีนั้น ต้องมีความชัดเจนแน่นอนในการจัดระบบงานและระเบียบวิธีการปฏิบัติงาน ที่มีประสิทธิภาพ (Schirrmacher, 1993) โดยการจัดระบบงาน (Management concern) จะเกี่ยวข้องกับสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ (Hick, 1967)

1. การกำหนดกิจกรรมเฉพาะอย่างที่เป็น
2. การจัดกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นระบบหรือโครงสร้าง
3. การมอบหมายกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่บุคลากรที่กำหนดไว้

ส่วนการจัดระเบียบวิธีการปฏิบัติงาน (Procedures) เป็นการระบุให้เห็นถึงลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ซึ่ง พยอม วงศ์สารศรี (2534) ได้กล่าวถึงการกำหนดวิธีการปฏิบัติงานไว้ดังนี้

1. กำหนดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายของหน่วยงาน
2. กำหนดขึ้นโดยผ่านการวิเคราะห์อย่างรอบคอบ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อนและล่าช้าในการปฏิบัติงาน
3. กำหนดขึ้นด้วยการพิจารณาความเหมาะสมกับหน่วยงาน เพราะวิธีปฏิบัติของหน่วยงานหนึ่งอาจไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของอีกหน่วยงานหนึ่งก็ได้
4. มีการพิจารณาทบทวนวิธีปฏิบัติงานที่ใช้กันอยู่เป็นระยะ ๆ เพื่อให้วิธีปฏิบัติงานที่กำหนดขึ้นเป็นแนวทางให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

4.5.3 การประเมินผล

การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา มีขั้นตอนการประเมิน โดยยึดหลักการประเมินกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยทั่วไปคือ มีการประเมินผลก่อนจัดกิจกรรม การประเมินผลระหว่างจัดกิจกรรม และการประเมินผลหลังจัดกิจกรรม โดยการประเมินทั้งสามขั้นตอนนี้ จำเป็นต้องครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้ (DeRoche. อ้างถึงใน ใจจริง บุญเรืองรอด, 2536)

1. ความเหมาะสมและการเตรียมความพร้อม
2. เป้าหมายของกิจกรรมร่วมหลักสูตรโดยส่วนรวม
3. วัตถุประสงค์เฉพาะของกิจกรรมแต่ละอย่าง
4. โอกาสของการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนแต่ละคน
5. ชนิดของประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้จากกิจกรรมต่าง ๆ
6. จำนวนนักเรียนที่เกี่ยวข้องจริงแต่ละครั้งที่จัดกิจกรรม
7. ความก้าวหน้าของกิจกรรมและทรัพยากรที่ได้

8. เจตคติของครู นักเรียน และผู้ปกครองต่อกิจกรรม
9. การพิจารณางบประมาณ
10. ความจำกัดขององค์ประกอบต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วม สถานที่ ความสนใจ และการนิเทศ เป็นต้น
11. ค่าใช้จ่าย รายได้ หนี้สิน คิดเป็นรายหัวนักเรียน
12. การเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายของกิจกรรม

4.5.3.1 การประเมินผลก่อนการจัดกิจกรรม

การประเมินผลก่อนจัดกิจกรรม เป็นการประเมินผลครั้งสุดท้ายก่อนที่จะลงมือจัดกิจกรรม เพื่อที่จะดูว่ามีความพร้อมและมีความเหมาะสมเพียงไรที่จะจัดกิจกรรมนั้น ซึ่งควรพิจารณาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. พิจารณาว่าแผนและโครงการกิจกรรมชนิดนั้น ๆ เหมาะสมที่จะจัดขณะนั้นหรือไม่
2. พิจารณาว่าถ้าจะจัดกิจกรรมนั้น ๆ แน่ใจว่าจะก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนหรือไม่ หรือจะต้องมีการปรับปรุงอะไรอีกบ้าง
3. พิจารณาว่าเมื่อมาถึงขณะนั้น แผนและโครงการที่จะจัดทำไว้ ควรจะมีการปรับปรุงส่วนใดหรือไม่
4. พิจารณาว่าแผนและโครงการกิจกรรมที่จัดทำขึ้นนั้นสามารถสื่อสารให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย เข้าใจได้แจ่มแจ้งหรือไม่
5. จะต้องพิจารณาว่าแผนและโครงการนั้น สามารถปฏิบัติได้หรือไม่

4.5.3.2 การประเมินผลระหว่างจัดกิจกรรม

การประเมินผลระหว่างจัดกิจกรรม เป็นการประเมินขั้นที่ 2 ซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อที่จะปรับทิศทางของการจัดกิจกรรม และเพื่อเร่งรัดประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรม และเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะด้านในการจัดกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อมิให้สิ่งทั้งหลายในการจัดกิจกรรมนั้นสายเกินไปกว่าที่จะแก้ การประเมินผลประเภทนี้จึงเป็นการประเมินความก้าวหน้าของกิจกรรมนั่นเอง ซึ่งมีการประเมินผลหลายด้านดังนี้

1. การประเมินผลเกี่ยวกับบุคคลหรือบุคลากรในการจัดกิจกรรม
2. ด้านการเงิน ประเมินดูว่าการเงินมีพอเพียงหรือไม่มีการใช้จ่ายใช้สอยในทางที่ถูกหรือไม่ มีการควบคุมดูแลอย่างรอบคอบรัดกุมหรือไม่
3. ด้านอาคารสถานที่ พิจารณาว่าอาคารสถานที่ ที่ใช้จัดกิจกรรมนั้นสะดวกปลอดภัยหรือไม่ แสงพอหรือไม่ ระบบเสียงใช้ได้หรือไม่ ที่นั่งปฏิบัติกิจกรรมเพียงพอหรือไม่ จำเป็นต้องพิจารณาตลอดเวลาระหว่างจัดทำกิจกรรม
4. เครื่องมือเครื่องใช้ สื่อวัสดุอุปกรณ์มีพร้อมหรือไม่
5. มีการประเมินผลว่ากิจกรรมนั้นเป็นไปในทิศทางที่ถูกที่ควรหรือไม่รวดเร็วล่าช้าไปหรือไม่ มีอุปสรรคปัญหาอะไรหรือไม่
6. ผลของกิจกรรมในแง่ของการจัดการศึกษา ในการประเมินผลระหว่างจัดกิจกรรม อาจจะมีผลจำเป็นจะต้องพิจารณาควบคู่ไปด้วยว่าผลของกิจกรรมที่ปรากฏในขณะนั้นได้ก่อให้เกิดผลดีแก่นักเรียนหรือไม่

4.5.3.3 การประเมินผลหลังจัดกิจกรรม

การประเมินผลนี้เป็นการประเมินผลครั้งสุดท้ายของการจัดกิจกรรมทั้งหมด สิ่งที่จะต้องประเมินคล้ายคลึงกับการประเมินผลระหว่างจัดกิจกรรมมาก แต่ก็มีจุดต้องพิจารณาแตกต่าง ออกไปดังต่อไปนี้ คือ

1. พิจารณาว่าในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในการจัดกิจกรรมนั้น มีปัญหาอะไรบ้างที่ไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้
2. ในการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา นั้น มีอะไรบ้างที่เป็นแง่ดีที่ควรจะต้องดำเนินการต่อไป
3. พิจารณาถึงผลของการจัดกิจกรรมครั้งนี้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่
4. พิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นแก่ทุกฝ่าย หมายถึงการพิจารณาผลของโครงการเมื่อเทียบกับความพอใจของทุกฝ่าย ที่ร่วมและจัดกิจกรรมทั้งด้านความรู้สึก เจนคติ และผลด้านอื่นๆ
5. ในการประเมินผลครั้งสุดท้ายนี้ มีข้อพิจารณาอย่างยิ่งก็คือ เรื่องการจัดทำข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการจัดกิจกรรมครั้งต่อไปให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

จากแนวคิดเรื่องการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาปรับใช้กับการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังสามารถนำวิธีการประเมินผลศิลปศึกษามาปรับใช้ในการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาได้อีกด้วย ซึ่งควรจะมีวิธีการประเมินดังต่อไปนี้ (เลิศ อานันท์นะ, 2526)

1. กำหนดเกณฑ์การประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรม
2. การตีความและสร้างแบบประเมินผลให้ครอบคลุมจุดมุ่งหมาย
3. การตรวจผลงาน เป็นการพิจารณาถึงระดับความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะครั้งหนึ่ง ๆ ไม่ใช่ข้อสรุปตัดสินชี้ขาดว่าได้หรือตก ซึ่งหลักการตรวจผลงานศิลปะควรคำนึงถึง

3.1 ลักษณะรูปแบบ

3.2 เนื้อหาเรื่องราว

3.3 องค์ประกอบศิลป์

4. การสังเกตและการติดตามผล เนื่องจากธรรมชาติของศิลปะมีลักษณะที่ไม่แน่นอนและมีการเปลี่ยนแปลงสูง การประเมินเพียงครั้งเดียวย่อมขาดความเที่ยงตรงและไม่น่าเชื่อถือ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยการสังเกตและการติดตามผลควบคู่กันไปด้วย โดยคำนึงถึงแนวทางดังต่อไปนี้

4.1 เพิ่มจำนวนการประเมินผลให้มากขึ้น

4.2 สังเกตและบันทึกความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ

4.3 ติดตามผลการเข้าร่วมกิจกรรมว่าพัฒนาการด้านต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด

5. การวิจารณ์ผลงานศิลปะ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการประเมินผล ซึ่งเป็นการสรุปความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์ โดยการจัดกิจกรรมการวิจารณ์ให้มีการแสดงความคิดเห็น การชี้แนะ การเสนอข้อมูล เหตุผล ปัญหาและเบื้องหลังของการทำงานตลอดจนความในใจของผู้สร้างงานการวิจารณ์ผลงานศิลปะเด็กเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง โดยคำนึงถึงแนวทางที่สำคัญดังนี้

5.1 ส่งเสริมและให้กำลังใจกับเด็กทุกคนเท่าเทียมกัน

5.2 ยกย่องชมเชยในความสามารถของเด็กที่สร้างสรรค์ผลงานชิ้นด้วยตนเอง แม้ว่าผลงานนั้นจะประสบผลสำเร็จเพียงเล็กน้อยก็ตาม

5.3 ละเว้นการวิจารณ์ในด้านส่วนตัว หรือขยายความผิดพลาดของเด็ก ให้ดูเป็นเรื่องใหญ่โตเกินจริง

5.4 ควรวิจารณ์ในแนวทางสร้างสรรค์ คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่เด็ก จะได้รับ หลีกเลี่ยงการวิจารณ์ในลักษณะตำหนิติเตียน สบประมาทและย้ำเน้นแต่ในข้อผิดพลาด

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ศิลปศึกษา มีรูปแบบหรือกระบวนการจัดกิจกรรมเช่นเดียวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยทั่วไป คือ มีการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล ส่วนรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ผู้รับผิดชอบโครงการหรือผู้จัดกิจกรรมสามารถปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมตามความพร้อมของ โรงเรียนและตามธรรมชาติของแต่ละกิจกรรม

4.6 การเขียนโครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษา

การเขียนโครงการ เป็นการเขียนถึงรายละเอียดหรือส่วนประกอบต่าง ๆ เพื่อจะตอบ คำถามว่า ใครทำอะไร ที่ไหน เท่าไร ทำไม และหวังผลอะไร (วิโรจน์ สารัตนะ, 2532) ซึ่ง สอดคล้องกับ ใจจริง บุญเรืองรอด(2537) ที่กล่าวถึงการวางแผนและการจัดทำโครงการกิจกรรมว่า ผู้วางแผนจะต้องตอบคำถามต่อไปนี้ให้ได้ คือ

1. จัดกิจกรรมอะไร
2. จัดกิจกรรมเพื่ออะไร
3. จัดกิจกรรมให้ใคร
4. ใครเป็นคนจัดกิจกรรมนั้น
5. จัดกิจกรรมที่ไหนและเมื่อไร
6. จัดกิจกรรมอย่างไร
7. ในการจัดกิจกรรมนั้นมีข้อเชื่อและข้อจำกัดอะไรบ้าง
8. มีค่าใช้จ่ายหรือทรัพยากรอะไรบ้างที่สนับสนุนการจัดกิจกรรม

การเขียนโครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาในโรงเรียนศรีสงครามวิทยา และโรงเรียนเลยพิทยาคม ก็มีการเขียนรายละเอียดในโครงการเพื่ออธิบายหรือตอบคำถาม ดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน ซึ่งจะเห็นได้จากตัวอย่างการเขียนโครงการของทั้ง 2 โรงเรียน ดังต่อไปนี้

(โรงเรียนศรีสงครามวิทยา)

โครงการ "ค่ายศิลปะเด็ก"

หลักการและเหตุผล

เนื่องด้วยศูนย์ศิลปสรีนทร โรงเรียนศรีสงครามวิทยา ซึ่งเป็นศูนย์ที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้เยาวชนได้แสดงความสามารถทางด้านศิลปะ วิชาศิลปะเป็นวิชาหนึ่งที่เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการรับรู้ที่ดี มีสุนทรียภาพที่งดงาม และรู้จักชื่นชมเห็นคุณค่าในศิลปะ

ศูนย์ศิลปสรีนทรได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงเห็นควรให้จัดโครงการ "ค่ายศิลปะเด็ก" ขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปะ
2. เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแสดงออกทางด้านศิลปะของนักเรียน
3. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าในศิลปะและวัฒนธรรมประจำชาติของตนเองและผู้อื่น

เป้าหมาย

1. นักเรียนจำนวน 50 คน ได้เข้าร่วมโครงการ
2. นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ได้แสดงออกทางด้านศิลปะอย่างเต็มความสามารถ

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 13 - 19 มีนาคม 2540

ณ ศูนย์ศิลปสรีนทร โรงเรียนศรีสงครามวิทยา อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

งบประมาณ 10,000 บาท (จัดหาเอง)

ผู้รับผิดชอบโครงการ

1. นายสังคม ทองมี
2. นางสาวพรพรหม ตะพรหม

(โรงเรียนเลยพิทยาคม)
 โครงการส่งเสริมการวาดภาพเพื่อส่งเข้าประกวดทั้งในและต่างประเทศ
 ลักษณะงานต่อเนื่อง

หลักการและเหตุผล

เพื่อส่งเสริมนักเรียนที่มีใจรักศิลปะ ได้แสดงออกถึงความสามารถในทางที่ถูกที่ควร เผยแพร่ชื่อเสียงโรงเรียน จังหวัดและประเทศอันเป็นจุดสำคัญในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปทราบความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับผลงานทางด้านศิลปะของนักเรียน ในโรงเรียนเลยพิทยาคมและชื่นชมในความสามารถตลอดจนการพัฒนาผลงานด้านศิลปะ ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวจังหวัดเลย

วัตถุประสงค์

ให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักคิดก่อนทำ รู้จักรักสวยรักงาม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีประสบการณ์ทางด้านศิลปะ

วัตถุประสงค์เฉพาะ

นักเรียนมีคุณภาพและมีฝีมือสูง มีการพัฒนาคุณภาพของผลงานอยู่เสมอ มีความเข้าใจและรักวิชาศิลปะ มีทัศนคติที่ดีมากขึ้น มีประสบการณ์ในการปฏิบัติ

เป้าหมาย

เชิงคุณภาพ

1. นักเรียนมีความเข้าใจศิลปะ และมีทักษะสูงขึ้น
2. นักเรียนรู้จักเผยแพร่ผลงานศิลปะ และนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวัน

เชิงปริมาณ

1. มีวัสดุ อุปกรณ์ไว้ปฏิบัติอย่างพอเพียง
2. นักเรียนสนใจวิชาศิลปะมากยิ่งขึ้น
3. โรงเรียนมีบุคคลที่มีความสามารถทางศิลปะ และสามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับสูงได้จำนวนหนึ่ง
4. มีประสบการณ์ตรงในการได้สัมผัสกับผลงานศิลปะที่มีชื่อเสียงและได้ทดลองลงมือปฏิบัติ

วิธีการดำเนินการ

กิจกรรม	ระยะเวลา	หมายเหตุ
1. ขั้นเตรียมการ		
- สํารวจอุปกรณ์ วัสดุ	พ.ค. 40	
- ขออนุมัติ	พ.ค. 40 - มี.ค. 40	
2. ขั้นดำเนินการ		
- ขออนุมัติจัดซื้อ	พ.ค. 40 - มี.ค. 41	
- ปฏิบัติงานและส่งผลงาน	พ.ค.40 - มี.ค. 41	
3. ขั้นติดตามประเมินผล		
- รายงานผล พ.ค.40		
- สังเกตการปฏิบัติงาน	พ.ค.40 - เม.ย. 41	
- สังเกตจากผลงาน	พ.ค.40 - เม.ย. 41	

งบประมาณ

จำนวนเงิน 30,000 บาท

ระยะเวลาดำเนินงาน

วันเริ่มโครงการ 16 พฤษภาคม 2540

วันสิ้นสุดโครงการ 15 พฤษภาคม 2541

สถานที่ดำเนินการ

หมวดวิชาศิลปศึกษาโรงเรียนเลยพิทยาคม

ผู้รับผิดชอบโครงการ

อาจารย์ทรงศักดิ์ บุพศิริ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักเรียนตระหนักรู้ประกวดภาพมากยิ่งขึ้น

ผลงานมีคุณภาพ มีความเป็นสากลพื้นฐานสัมผัสได้ทุกชนชาติ

การติดตามประเมินผล

- จากการตรวจผลงาน
- จากการจัดอันดับภาพ
- จากผลการสะสมผลงาน
- จากจำนวนรางวัลที่ได้รับมา
- จากจำนวนผลงานที่ส่งเข้าประกวด

5. โรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน

ความเป็นมา

เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2506 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา เพื่อทรงเปิดงานศิลปหัตถกรรมของนักเรียน ในโอกาสนั้นได้มีพระราชปรารภพระราชทานแก่รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ล.ปิ่น มาลากุล) ว่า " มีนักเรียนจำนวนมากซึ่งมีความประพฤติดีและมีความมานะพยายามศึกษาเล่าเรียนได้ผลดี รวมทั้งโรงเรียนซึ่งจัดการศึกษาดี นักเรียน และโรงเรียนมีคุณสมบัติดังกล่าวสมควรที่จะได้รับพระราชทานรางวัล " (กรมวิชาการ, 2535)

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ดำเนินการสนองพระราชปรารภและได้วางระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยรางวัลพระราชทานแก่นักเรียนและโรงเรียนเพื่อถือปฏิบัติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 เป็นต้นมา และได้พยายามพัฒนาหลักการและวิธีการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ได้มีการแก้ไขปรับปรุงระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยรางวัลพระราชทานแก่นักเรียนและโรงเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น สำหรับรางวัลพระราชทานแก่สถานศึกษานั้นก็ได้กำหนดให้มีรางวัลพระราชทานแก่สถานศึกษาในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ 4 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษาและสถานศึกษาวิชาชีพ โดยแบ่งออกตามเขตการศึกษาในกรณีที่สถานศึกษาได้จัดการศึกษาหลายระดับ ให้มีสิทธิส่งเข้ารับการประเมินและคัดเลือกได้เพียงระดับเดียว

การดำเนินการคัดเลือกสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน

1. การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการคัดเลือกสถานศึกษา เพื่อรับรางวัลพระราชทาน

ส่วนกลาง คณะกรรมการประกอบด้วย ศึกษาธิการเขต เขตการศึกษากรุงเทพมหานครเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนกรมวิชาการ ผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีสถานศึกษาอยู่ในความควบคุมดูแลเป็นกรรมการ นักวิชาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการเขตกรุงเทพมหานคร หรือผู้ที่ศึกษาธิการเขตเห็นสมควร เป็นกรรมการและเลขานุการ

ส่วนภูมิภาค

ระดับอำเภอ คณะกรรมการประกอบด้วย ศึกษาธิการอำเภอเป็นประธาน ผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ ในอำเภอที่มีสถานศึกษาอยู่ในความควบคุมดูแล เป็นกรรมการ นักวิชาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการอำเภอหรือผู้ที่ศึกษาธิการอำเภอเห็นสมควร เป็นกรรมการและเลขานุการ

ระดับจังหวัด คณะกรรมการประกอบด้วย ศึกษาธิการจังหวัดเป็นประธาน ผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดที่มีสถานศึกษาอยู่ในความควบคุมดูแล เป็นกรรมการ นักวิชาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด หรือผู้ที่ศึกษาธิการจังหวัดเห็นสมควร เป็นกรรมการและเลขานุการ

ระดับเขตการศึกษา คณะกรรมการประกอบด้วย ศึกษาธิการเขตเป็นประธาน ศึกษาธิการเขต ผู้แทนหน่วยงานที่มีสถานศึกษาอยู่ในความควบคุมดูแลในเขตการศึกษานั้น ๆ เป็นกรรมการ นักวิชาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการเขต หรือผู้ที่ศึกษาธิการเขตเห็นสมควรเป็นกรรมการและเลขานุการ

2. การคัดเลือกสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา เพื่อรับรางวัลพระราชทาน

ส่วนกลาง ให้หน่วยงานต้นสังกัดคัดเลือกสถานศึกษาแต่ละระดับ ขนาดละ 1 แห่ง ส่งให้สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษากรุงเทพมหานคร คณะกรรมการระดับเขตการศึกษาดำเนินการคัดเลือกสถานศึกษาแต่ละระดับให้เหลือขนาดละ 3 แห่ง และส่งรายชื่อสถานศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกลำดับที่ 1 - 3 ที่ผ่านเกณฑ์การรับรางวัลพระราชทานของแต่ละขนาดสถานศึกษา พร้อมทั้งแบบประเมินที่กรอกคะแนนและข้อมูลอื่น ๆ ที่ประกอบการตัดสินใจของคณะกรรมการ ไปยังกรมวิชาการเพื่อเสนอให้คณะกรรมการอำนวยการคัดเลือกนักเรียนนักศึกษาและสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานพิจารณาให้ความเห็นชอบและต้องสิ้นผลการคัดเลือกตามจำนวนรางวัลที่กำหนด

ส่วนภูมิภาค ให้จังหวัดคัดเลือกสถานศึกษาจากทุกสังกัดและทุกขนาด ขนาดละ 1 แห่ง ส่งให้สำนักงานศึกษาธิการเขต คณะกรรมการระดับเขตการศึกษา ดำเนินการคัดเลือก

สถานศึกษาแต่ละระดับให้เหลือขนาดละ 3 แห่ง และส่งรายชื่อสถานศึกษาที่ได้รับการคัดเลือก ระดับเขตการศึกษาลำดับที่ 1 - 3 ที่ผ่านเกณฑ์การรับรางวัลพระราชทานของแต่ละขนาดสถานศึกษา พร้อมทั้งแบบประเมินที่กรอกคะแนนและข้อมูลอื่น ๆ ที่ประกอบการตัดสินใจของคณะกรรมการ ไปยังกรมวิชาการ เพื่อเสนอให้คณะกรรมการอำนวยการคัดเลือกนักเรียนนักศึกษา และสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานพิจารณาให้ความเห็นชอบและตัดสินผลการคัดเลือกตามจำนวนรางวัลที่กำหนด

คุณสมบัติของสถานศึกษาที่มีสิทธิเข้ารับการประเมินและคัดเลือก เพื่อรับรางวัลพระราชทาน

สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่มีสิทธิเข้ารับการประเมินและคัดเลือกเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ได้แก่ โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบันทั้งของรัฐและเอกชนที่สามารถจัดการศึกษาได้มาตรฐานดีเด่นในด้านต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2534)

1. ผลการเรียนรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
 - 1.1 การแสดงออกในการฟัง พูด อ่านเขียน
 - 1.2 การแสดงออกในการคิด แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล โดยนำความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาใช้
 - 1.3 ปฏิบัติงานโดยนำความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์
 - 1.4 การปฏิบัติตามตามสิทธิและหน้าที่
 - 1.5 การกระทำที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น
 - 1.6 การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
 - 1.7 การมีสุขภาพและพลานามัยสมบูรณ์
 - 1.8 การแสดงออกถึงการเป็นผู้ที่มีกิริยามารยาทดี
2. งานด้านวิชาการ
 - 2.1 การบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับหลักการและจุดหมายของหลักสูตร
 - 2.2 การจัดบุคลากรตรงตามหน้าที่
 - 2.3 การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา
 - 2.4 การจัดสื่อการเรียนการสอน

- 2.5 การจัดบริการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน
- 2.6 การจัดการเรียนการสอน
- 2.7 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 2.8 การดำเนินการด้านการวัดผลและประเมินผล
3. งานด้านธุรการ ปกครอง และบริการ
 - 3.1 การวางแผนระบบงาน งานสารบรรณ การเงิน - การบัญชี และพัสดุ
 - 3.2 การบริหารงานสารบรรณ การเงิน - การบัญชี และพัสดุ ให้เป็นไปตามระเบียบ ที่เกี่ยวข้อง
 - 3.3 การวางแผนงานการปกครอง
 - 3.4 การดำเนินการปกครอง
 - 3.5 ผลการดำเนินการปกครอง
 - 3.6 การวางแผนการจัดบริการและสวัสดิการ
 - 3.7 การให้บริการด้านสวัสดิการ
4. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือประชาชน
 - 4.1 การแก้ไขปัญหาพร้อมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชนหรือประชาชน
 - 4.2 สถานศึกษาให้ความรู้และบริการแก่ชุมชนหรือประชาชน
 - 4.3 สถานศึกษาได้รับความรู้และบริการจากชุมชนหรือประชาชน
 - 4.4 เจตคติที่ดีระหว่างชุมชนหรือประชาชนกับสถานศึกษา
5. ผลงานที่สนองจุดประสงค์เฉพาะหรือกิจกรรมดีเด่น
 - 5.1 แผนงาน/โครงการที่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์เฉพาะหรือกิจกรรมดีเด่น
 - 5.2 การดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ ให้บรรลุผลตามจุดประสงค์เฉพาะหรือกิจกรรมดีเด่น

จากคุณสมบัติของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่มีสิทธิได้รับการประเมินและคัดเลือกเพื่อรับรางวัลพระราชทานดังกล่าว โรงเรียนศรีสงครามวิทยาและโรงเรียนเลยพิทยาคมมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนด และมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรศิลปศึกษาเป็นผลงานดีเด่นหรือกิจกรรมดีเด่น ซึ่งตรงตามคุณสมบัติข้อที่ 2.7 ที่กำหนดว่า ต้องมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ผลดีเด่น และข้อที่ 5 ที่กำหนดว่า ต้องมีผลงานที่สนองจุดประสงค์เฉพาะหรือกิจกรรมดีเด่น

โดยกระทรวงศึกษาธิการประเมินจากหลักฐานที่ปรากฏ คือ ทั้ง 2 โรงเรียนมีแผนงาน/โครงการและมีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ทำให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ มีผลงานดีเด่นทางด้านศิลปะ จนเป็นที่ยอมรับของสังคม สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แนวนโยบายของโรงเรียน ความต้องการของท้องถิ่น ความถนัดและความสนใจของนักเรียน ซึ่งจะเห็นได้จากการได้รับรางวัลการประกวดศิลปะเด็กทั้งในและต่างประเทศเป็นจำนวนมาก สร้างชื่อเสียงเกียรติประวัติแก่โรงเรียน จังหวัด และประเทศชาติ จนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป นอกจากนั้น หลังเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนยังสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมไปปรับปรุงพัฒนาการเรียนวิชาศิลปะในชั้นเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษาสูงขึ้น และเมื่อเรียนจบหลักสูตร นักเรียนสามารถสอบเข้าศึกษาต่อสาขาศิลปะในระดับอุดมศึกษาได้มากขึ้น จากความสำเร็จดังกล่าวนี้เอง มีส่วนทำให้โรงเรียนเลยพิทยาคมและโรงเรียนศรีสงครามวิทยา ได้รับคัดเลือกให้เข้ารับรางวัลพระราชทานโรงเรียนมัธยมศึกษาดีเด่น เมื่อปีการศึกษา 2534 และ 2535 ตามลำดับ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

สุชาดา สถาวร (2537) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ ตัวอย่างประชากรคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2535 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,410 คน จาก 47 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียน ส่วนใหญ่ร้อยละ 79.43 เป็นหญิงและไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วย กับการส่งผลงานศิลปะเข้าประกวด นักเรียนร้อยละ 61.36 ที่เคยส่งผลงานเข้าประกวดไม่ได้รับรางวัล และบุคคลที่ให้การสนับสนุนการเรียนศิลปะศึกษามากที่สุดคือ ครู อาจารย์ รองลงมาคือ ผู้ปกครอง ทางด้านทัศนคติที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ นักเรียนส่วนใหญ่ชอบกิจกรรมศิลปะศึกษา เพราะเวลาทำงานจะรู้สึก สนุกสนานเพลิดเพลิน และภาคภูมิใจ กิจกรรมที่ชอบมากที่สุดคือ การวาดภาพระบายสีด้วยสีไม้ ชอบครูศิลปะที่ร่าเริง

แจ่มใสมากที่สุด ชอบการประเมินผลงานศิลปะด้วยวิธีตรวจให้คะแนนทันทีหลังจากทำงานเสร็จเรียบร้อย และนักเรียนส่วนใหญ่มีความสนใจมากที่จะเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะที่นอกเหนือจากการเรียนในเวลาปกติ นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามร้อยละ 20.57 เคยมีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ มีความคิดเห็นว่สิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้มากที่สุดจากการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ คือ วิธีการทำงานศิลปะแบบต่างๆ ชอบการเลือกกลุ่มทำกิจกรรมที่ไม่จำกัดเวลา มากที่สุดและชอบเตรียมอุปกรณ์มาเอง นักเรียนมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะมากที่สุด เพราะว่าชอบทำงานศิลปะ นักเรียนมีความคิดเห็นว่สถานที่ที่สะอาด การจัดหาตำราเอกสารทางศิลปะศึกษาและการจัดนิทรรศการเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ นักเรียนที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ ร้อยละ 79.43 มีความคิดเห็นว่ ต้องการเข้าร่วมกิจกรรม เพราะต้องการเรียนรู้วิธีการทำงานศิลปะแบบต่าง ๆ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน กิจกรรมที่ชอบมากที่สุดคือ การวาดภาพระบายสี ชอบเลือกกลุ่มทำกิจกรรมเองและเตรียมอุปกรณ์มาเอง ชอบกิจกรรมการวาดภาพระบายสี โดยไม่กำหนดหัวข้อชอบปั้นสิ่งของตามจินตนาการด้วยดินน้ำมัน ชอบประดิษฐ์สิ่งของด้วยวัสดุเหลือใช้ ชอบพิมพ์ภาพด้วยสีน้ำมัน และชอบนำผลงานศิลปะไปใส่กรอบแขวนหรือตั้งโชว์

เดชา ศิริภาษณ์ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครกับเขตการศึกษา 9 เกี่ยวกับการประกวดศิลปะเด็ก ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครกับเขตการศึกษา 9 ในด้าน 1. รูปแบบการประกวดศิลปะเด็ก (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น) 2. ผลกระทบของการประกวดศิลปะเด็กที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร และสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2535 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 27 คน และเขตการศึกษา 9 จำนวน 65 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วยแบบตรวจสอบรายการแบบประเมินค่า และแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา โดยใช้การทดสอบค่าที่

ผลการวิจัยพบว่า 1. ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาในกรุงเทพมหานครและเขตการศึกษา 9 เกี่ยวกับรูปแบบการประกวดศิลปะเด็กไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในแบบสอบถามปลายเปิด มีข้อเสนอแนะที่สำคัญพอสรุปดังนี้ วัตถุประสงค์ของการ

ประกวด ควรส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ตามความสามารถและความถนัด ควรแบ่งกลุ่มผู้ประกวดตามอายุหัวข้อเรื่องควรกำหนดกว้าง ๆ ให้ชัดเจน น่าสนใจในการสร้างงาน และเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ ขนาดสัดส่วนของผลงานควรกำหนดให้เหมาะสมกับความสามารถ และวัยของเด็กไม่ควรกำหนดวัสดุและเทคนิควิธีการรางวัลเป็นสิ่งจูงใจ ทำให้เด็กเกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน กรรมการตัดสินจะต้องเป็นผู้มีความรู้ในเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ การจัดองค์ประกอบศิลป์ และเทคนิควิธีการ 2. ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาใน กรุงเทพมหานคร และเขตการศึกษา 9 เกี่ยวกับผลกระทบของการประกวดศิลปะเด็ก ที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในแบบสอบถามปลายเปิด มีข้อเสนอแนะที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้ ครูควรสนับสนุนการประกวดศิลปะเด็ก เพราะการประกวดศิลปะเด็กมีผลดีต่อผู้เรียนและเป็นกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตร ควรจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

บรรลือ กุลโชติ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาและนำเสนอเกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ใช้วิธีวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 14 ท่าน แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเกณฑ์การตัดสินการประกวด โดยการให้สัมภาษณ์หนึ่งรอบและตอบแบบสอบถามสองรอบ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องเกี่ยวกับเกณฑ์การตัดสินการประกวดว่าควรประกอบด้วย 1. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2. ความสามารถด้านการแสดงออก 3. ความสามารถด้านทักษะ 4. ความถูกต้องตามกติกา โดยคำนึงถึงพัฒนาการการแสดงออกทางด้านศิลปะตามวุฒิภาวะของเด็ก และจุดประสงค์ของการจัดประกวด นอกจากนี้ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการตัดสินและ องค์ประกอบทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการตัดสิน เช่น ผู้จัดการประกวด การแบ่งกลุ่มผู้ประกวด กติกากำหนดกรรมการ คุณสมบัติ และอัตราส่วนของคณะกรรมการ ข้อควรปฏิบัติของคณะกรรมการและรางวัล

วนิดา จันทร์วงศ์ (2535) ได้ศึกษา การจัดกิจกรรมอิสระในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการจัดและปัญหาการจัดกิจกรรมอิสระในหลักสูตร

มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดกิจกรรม ครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระ และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

การเตรียมความพร้อมในการจัด โรงเรียนกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์การจัดโดยยึดความพร้อมของโรงเรียน ด้านบุคลากร งบประมาณ สถานที่ และแจ้งให้บุคลากรทราบในที่ประชุมครูแต่งตั้งผู้รับผิดชอบเป็นลายลักษณ์อักษรใช้เงินบำรุงการศึกษาจัดนักเรียนโดยสำรวจความสนใจของนักเรียน หัวหน้าหมวดกิจกรรมรับผิดชอบ การนิเทศติดตามผล

การดำเนินการจัด โรงเรียนกำหนดกิจกรรมให้นักเรียนเลือกปฏิบัติตามความสนใจโดยวางแผนกิจกรรมตลอดเทอมลงในแบบบันทึกที่โรงเรียนทำขึ้น จัดนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามแนวนอนที่ระดับชั้น ครูที่ปรึกษาทำหน้าที่ควบคุมดูแลนักเรียนให้ทำกิจกรรมตามต้องการตามเวลาที่กำหนด นักเรียนรายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมลงในแบบบันทึกที่โรงเรียนจัดทำขึ้น เพื่อนิเทศติดตามผลโดยตรวจสอบจากเอกสารและสมุดบันทึกกิจกรรม

การประเมินผลการจัด ใช้วิธีสอบถามหัวหน้าหมวดกิจกรรมและครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระ

ปัญหาการจัด โรงเรียนไม่มีแนวดำเนินการเกี่ยวกับการจัด บุคลากรมีคาบสอนมาก ไม่ให้ความร่วมมือ นักเรียนขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความรับผิดชอบ นักเรียนไม่บันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรม บุคลากรไม่นำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมต่อไป

พรรณนิภา สุขเกษม (2535) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา : การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งได้รับเงินอุดหนุนจากกรมสามัญศึกษาให้ดำเนินงานตามโครงการในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 13 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลรวมทั้งสิ้น 77 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมการโรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติของโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ แต่งตั้งบุคลากรดำเนินการ โดยยึดนโยบาย

และแนวปฏิบัติของกรมสามัญศึกษา มีการเขียนโครงการของโรงเรียน ประชาสัมพันธ์โดยการประชุมครูและนักเรียน รวมทั้งผลิตเอกสารเผยแพร่

การดำเนินงาน นักเรียนส่วนใหญ่เขียนโครงการโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นผู้ช่วยแนะนำ ปรับปรุงแก้ไข การพิจารณาอนุมัติโครงการและเงินยืมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กรมสามัญกำหนด นักเรียนประสานงานร่วมกับเพื่อนและครูที่ปรึกษาโครงการ มีการประชุม แบ่งหน้าที่อย่างเป็นระบบ อีกทั้งมีการทำบัญชี การเงินโครงการของนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยนักเรียนส่วนใหญ่ได้ฝึกฝนคุณธรรมในด้านความสามัคคีและความซื่อสัตย์ มีการรายงานผลการดำเนินงานตามขั้นตอน อีกทั้งมีการนิเทศ ติดตามผล สนับสนุน สร้างขวัญ และกำลังใจ แก่ผู้ดำเนินงาน

การประเมินผลการดำเนินงาน โรงเรียนส่วนใหญ่ ไม่มีการประเมินผลก่อนการดำเนินงาน แต่มีการประเมินผลระหว่างดำเนินงาน และหลังดำเนินงาน โดยใช้แบบประเมินผลโครงการ

ปัญหาในการดำเนินงานคือ ครูผู้ร่วมโครงการไม่มีเวลาเพียงพอ ไม่มีความรู้เชิงธุรกิจ และไม่เข้าใจวิธีดำเนินงานที่ถูกต้อง นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจวิธีการเขียนโครงการ ไม่มีเวลาในการผลิต จำหน่ายและบริการ อีกทั้งยังมีความรับผิดชอบไม่เพียงพอ โรงเรียนยังขาดการวางแผนในการประเมินผลการดำเนินงาน

สุภาพ สัตยานนท์ (2517) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนสตรีวิทยา ที่มีต่อกิจกรรมเสริมหลักสูตร กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจกิจกรรมพอสมควร มีความเห็นว่ากิจกรรม สนุกสนาน ทำให้ความรู้เพิ่มขึ้น ช่วยฝึกทักษะการทำงาน สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนด้วยกัน เกี่ยวกับด้านความสัมพันธ์กับผลการเรียน นักเรียนส่วนหนึ่งเห็นว่า ทำให้ผลการเรียนต่ำลง ข้อบกพร่องที่พบอีกประการหนึ่งคือ เวลาจัดมีน้อย นักเรียนไม่เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน นักเรียนเสนอแนะว่าควรปรับปรุงกิจกรรมให้น่าสนใจยิ่งขึ้น ควรได้รับความร่วมมือและความเห็นจากทุกฝ่าย ควรจัดกิจกรรมในวันหยุดหรือตามความเหมาะสม ควรแจ้งวัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับ ควรเตรียมงบประมาณให้เพียงพอ

เสาวรส โพธินาม (2537) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษา ต่อโครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมอาชีพอิสระของนักศึกษาศิลปหัตถกรรม ในสถานศึกษาประเภทวิทยาลัยอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา

ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาต่อโครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาชีพเพื่อส่งเสริมอาชีพอิสระ ของนักศึกษาศิลปหัตถกรรม ในสถานศึกษาประเภทวิทยาลัยอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยสนับสนุน ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยมีประชากร คือ อาจารย์ จำนวน 71 คน ตัวอย่างประชากร คือ นักศึกษาจำนวน 283 คน สาขาวิชาศิลปหัตถกรรม จากสถานศึกษาประเภทวิทยาลัยอาชีวศึกษา ภาคกลาง จำนวน 7 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า โครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมอาชีพอิสระ ของนักศึกษาศิลปหัตถกรรม ในสถานศึกษาประเภทวิทยาลัยอาชีวศึกษา อาจารย์และนักศึกษา มีความคิดเห็นในด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านกระบวนการ ด้านสภาพแวดล้อม และด้านปัจจัยสนับสนุนอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาตามลำดับ

ธัชนาภรณ์ เสนารักษ์ (2517) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของวิทยาลัยอาชีวศึกษาของรัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาหลักและกระบวนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหลักการทางทฤษฎีกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของวิทยาลัยอาชีวศึกษา ที่จัดทำอยู่ในปัจจุบัน 3. เพื่อรวบรวมปัญหาและให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของวิทยาลัยอาชีวศึกษาให้ ถูกต้องตามทฤษฎี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้อำนวยการวิทยาลัย จำนวน 13 คน ผลการวิจัยพบว่า มีการกำหนดจุดมุ่งหมายโดยยึดหลัก ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่น และฝึกความรับผิดชอบ ก่อนดำเนินงาน วิทยาลัยกำหนดให้มีการเสนอโครงการล่วงหน้า ความคิดริเริ่มในการจัดกิจกรรมได้มาจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งในและนอกสถานศึกษาและได้จากผู้เรียนมากที่สุด บุคคลที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน คืออาจารย์ที่ปรึกษา ผู้อำนวยการ และนักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่มีส่วนรับรู้ในการจัดกิจกรรม การขาดมนุษยสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้บริหาร ตลอดจนความรู้ที่ถูกต้องในการจัดกิจกรรมอาจเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดกรณีพิพาทในสถานศึกษา และมีปัญหาบางประการในการจัดกิจกรรม เช่น การจัดงบประมาณ สถานที่ เวลา เป็นต้น

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ฮัมเปียร์ (Humphrey, 1959) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Relationship of Participation in out of School Activities to School Achievement" ประชากรที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยคือนักเรียนชายหญิง จำนวน 600 คน รวมทั้งผู้ปกครอง ครู และเจ้าของโรงเรียน นักเรียนที่เลือกเป็นตัวอย่างอยู่ในเกรด 5 จากโรงเรียน 8 แห่ง มีฐานะเศรษฐกิจเท่าเทียมกัน เครื่องมือวิจัยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมนอกโรงเรียนที่นิยมจัดได้แก่กิจกรรมด้านสังคม การท่องเที่ยว ทางด้านศิลปะ ทางกรอ่าน การทำงานบ้าน การร้องเพลง การทำงานนอกบ้าน ทำงานฝีมือและงานอดิเรกอื่น ๆ กิจกรรมทางด้านศาสนา การดูโทรทัศน์ ตลอดจนการดูภาพยนตร์ ซึ่งผู้ปกครองส่วนมากเห็นว่าเด็กของตนมีความสนใจในกิจกรรมนอกโรงเรียนมาก เด็กชายมักชอบใช้เวลาในการทำงานเพื่อครอบครัวหรือเพื่อตนเองมากกว่า เด็กที่มีฐานะร่ำรวยเด็กหญิงมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางหรือสูง เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เด็กที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงใช้เวลาว่างในการร่วมกิจกรรมนอกโรงเรียนค่อนข้างมาก เช่น กิจกรรมทางด้านการอ่านหนังสือ ศิลปะและสังคม ในขณะที่เดียวกันเด็กที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำก็ใช้เวลาในการร่วมกิจกรรมเช่นกัน แต่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการดูโทรทัศน์ การร้องเพลง และการเล่นเกมต่าง ๆ ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนด้านการอ่านและภาษาอังกฤษ กับกิจกรรมนอกโรงเรียน มีค่าเป็นบวกแต่ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนในวิชาอื่น ๆ ยกเว้นภาษาอังกฤษ กับการดูโทรทัศน์ มีค่าเป็นลบ เด็กที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงมาจากพวกที่มีฐานะปานกลางและสูงมากกว่า พวกที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ในด้านความแตกต่างระหว่างการร่วมกิจกรรมของเด็กชายและเด็กหญิง ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการร่วมกิจกรรมนอกโรงเรียน กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน กิจกรรมที่นักเรียนใช้เวลาในการดูมากกว่าปกติ คือ การชมโทรทัศน์ อันเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนอกหลักสูตร

กูิตบาลด์ (Guit-bault, 1971) ทำการวิจัยเรื่อง "A comparison of Student Activity Programs in Three Types of Connecticut Middle Schools" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรซึ่งเป็นโปรแกรมกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียน 3 ระดับ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมนักเรียน สำหรับระดับเกรด 6-7-8 ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น แบบสอบถามจะเกี่ยวข้องกับแนวความแตกต่างในการจัดกิจกรรมในระดับเกรดต่าง ๆ การร่วมกิจกรรมและการ

ดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรในระดับต่างกั้ดงกล่าว ศึกษาขอบเขตประเภท ตลอดจนความร่วมมือในการร่วมกิจกรรม เช่น สภานักเรียน ชุมนุ่มต่าง ๆ ว่า มีความแพร่หลายเป็นที่ยอมรับอย่างไร นอกจากนี้ยังศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียนเกี่ยวกับการมองเห็นความสำคัญของการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนในระดับเกรด 6 - 7 - 8 ให้มากที่สุด ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาใน Connecticut Middle School จำนวน 45 โรงเรียนแบ่งเป็นระดับเกรด 6 - 7 - 8, เกรด 7 - 8 และเกรด 7 - 8 - 9 เป็นระดับชั้นละ 15 โรงเรียน ทำการสอบถามผู้บริหารโรงเรียน 45 คน นักเรียนจำนวน 400 คน ใช้การสัมภาษณ์ โดยการคัดเลือกข้อมูลจากเอกสารและวิทยานิพนธ์อื่น ๆ การทดสอบความแม่นยำ ใช้ค่า Chi-Square และค่าทดสอบนัยสำคัญ เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่แน่นอน รวมทั้งแนวคิดที่เป็นข้อเสนอแนะหรือข้อควรปรับปรุงต่าง ๆ ผลการวิจัย พบว่า มีกิจกรรมไม่กี่ประเภทที่นักเรียนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ รวมทั้งกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนส่วนใหญ่ก็มีไม่มากเช่นกัน ผลการร่วมกิจกรรมที่น้อยลงมาจากผลการเรียนของนักเรียนไม่ดีจึงไม่อำนวยความสะดวกให้นักเรียนมีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่างได้ ความแตกต่างด้านตัวเด็ก พบว่า ในระดับเกรด 6 - 7 - 8 และ 7 - 8 - 9 มีความสนใจด้านการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนน้อยกว่าเด็กในระดับเกรด 7 - 8 ส่วนเด็กในระดับเกรด 6 - 7 - 8 สนใจเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเห็นว่าน่าสนุกเพลิดเพลินมากกว่าเด็กในระดับเกรดอื่น ๆ ที่นำมาเปรียบเทียบในการวิจัย

เซอร์ฟ (Sherief, 1979) ทำการศึกษาเพื่อสำรวจบรรยากาศในห้องเรียนที่มีผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศในห้องเรียนเป็น 2 ลักษณะ คือ บรรยากาศที่เสรี และบรรยากาศที่มีการจำกัดกิจกรรม พบว่า กลุ่มนักเรียนในบรรยากาศแบบเสรีมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่า กลุ่มนักเรียนที่เรียนในบรรยากาศแบบจำกัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

รอมโบกัส และคณะ (Rombokas, And others, 1995) ได้ศึกษาเรื่อง "High School Extracurricular Activities & College Grades." พบว่า มีส่วนประกอบมากมายที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาและการเข้าร่วมในกิจกรรมของสังคมเด็กวัยรุ่นชาวอเมริกันรวมถึงเพื่อนโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน วิทยานิพนธ์นี้ตรวจสอบความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตทางด้านวิชาการอย่างไรเพื่อตัดสินว่าบุคคลที่ถูกคัดเลือกและสิ่งที

เปลี่ยนแปลงทางวิชาการในระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบัน มีผลกระทบต่อการศึกษาในวิทยาลัย จำนวนนักศึกษาในวิทยาลัย 292 คน ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาครั้งนี้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรถูกประเมินโดยใช้แบบสอบถามรายงานด้วยตนเอง ซึ่งถูกออกแบบเพื่อที่จะให้คำตอบเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรและวิชาการเอง นักเรียนในช่วงปีที่เรียนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมได้ถูกแบ่งออกเป็นด้านกีฬา ดนตรี เต้นรำ ละคร และกิจกรรมอื่น ๆ ข้อมูลถูกรวบรวมในด้านการยอมรับทางด้านสังคม วิชาการ และการเข้าเป็นสมาชิก ข้อมูลที่ถูกวิเคราะห์แล้วนำไปเปรียบเทียบเกรดเฉลี่ยทางการเรียน ความทะเยอทะยานทางการศึกษาและการสนับสนุนทางด้านสังคมหลากหลายซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียน นอกจากนี้ จากข้อมูลที่รวบรวมไว้ คำแนะนำมากมายถูกเสนอไว้เพื่อการวิจัยในอนาคต เช่นเดียวกับการอภิปรายในเรื่องของข้อดี หรือผลประโยชน์ต่าง ๆ และข้อจำกัดของการศึกษางานวิจัยนี้บรรจุไว้ด้วยกราฟแผนภูมิ 10 ภาพ และผู้อ้างอิง 30 คน

สกิลแมน (Skillman, 1959) ได้ทำการวิจัย เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ กับสัมฤทธิ์ผลในด้านการเรียนในโรงเรียนราษฎร์ ระดับมัธยมศึกษาของญี่ปุ่น 3 โรงเรียน โดยควบคุมตัวแปรทางด้านสติปัญญา กิจกรรมเสริมหลักสูตรได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ สภานักเรียนและคณะกรรมการชั้นเรียน ชุมนุมทางวิชาการ กิจกรรมทางด้านการพิมพ์ ละคร และดนตรี และชุมนุมเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ

ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยของสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม ประเภทที่มีจุดมุ่งหมายส่งเสริมวิชาการไม่แตกต่างกับคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมประเภทที่มีจุดมุ่งหมายส่งเสริมวิชาการแต่เพียงเล็กน้อย แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรสูงกว่าคะแนนของผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม

สเตียร์วอลต์ (Stierwalt, 1967) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับชนิดของกิจกรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจต่างกัน โดยศึกษาจากโรงเรียน 11 แห่ง ในโอคลาโฮมาซิตี ผู้วิจัยแบ่งประเภทของนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ คือ

1. กลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรม 2 ชนิด หรือมากกว่า 2 ชนิด และกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมใดเลย
2. กลุ่มนักเรียนที่ใช้เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างกัน

3. แบ่งกลุ่มนักเรียนตามฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงอาชีพ และ การศึกษาของบิดามารดา

ผลการวิจัยพบว่า คะแนนการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังปรากฏว่า ชนิดของกิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วมไม่มีความสัมพันธ์ต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน แต่เมื่อเปรียบเทียบตามฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันมาก

ดีเฟ (Defee, 1978) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในรัฐโอกลาโฮมา โดยวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบและหาความสัมพันธ์เกี่ยวกับการร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนส่วนใหญ่จัดโปรแกรมกิจกรรมให้แก่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมาก
2. กิจกรรมส่วนใหญ่ขาดงบประมาณ เวลา และการจัดประเมินผลจากผู้บริหาร

โรงเรียน

3. นักเรียนจำนวนมากได้เข้าร่วมกิจกรรมประเภทกีฬา การร่วมอภิปรายโต้วาที และเป็นสมาชิกชุมนุมวิชาการต่าง ๆ

4. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม แต่บางส่วนไม่สนใจการเข้าร่วมกิจกรรม